

Tobaksindsatsen i amterne

- oversigt og perspektiv
på rygestopaktiviteter

NATIONALT CENTER FOR
RYGE·STOP

Indhold

Indhold	2
Indledning	3
Rammer for tobaksindsatserne i amter og kommuner	5
Læsevejledning	6
Sammenfatning	7
Københavns Amt	12
Frederiksborg Amt	15
Roskilde Amt	19
Vestsjællands Amt	22
Storstrøms Amt	25
Bornholms Amt	29
Fyns Amt	33
Sønderjyllands Amt	36
Ribe Amt	41
Vejle Amt	44
Ringkjøbing Amt	48
Aarhus Amt	51
Viborg Amt	53
Nordjyllands Amt	56
Københavns Kommune	61
Frederiksberg Kommune	66

Indledning

Denne rapport giver en oversigt over det tobaksforebyggende arbejde i amterne herunder Københavns- og Frederiksberg Kommune - med særligt fokus på rygestopområdet. Rapporten er baseret på informationer indsamlet dels via amternes sundhedsplaner, dels via interviews med de amtslige forebyggelseskonsulenter. Interviewene er gennemført i perioden juni – september 2001. Rapporten er udarbejdet af Nationalt Center for Rygestop, der er et samarbejde mellem Sundhedsstyrelsen, Center for Forebyggelse og Københavns Kommune, Center for Rygeafvænning.

Baggrund

Sundhedsministeriet indgik i foråret 2001 en aftale med det daværende Tobaksskaderåd og Københavns Kommunes Center for Rygeafvænning om at etablere et Nationalt Center for Rygestop. Det murstensløse center er finansieret af Sundhedsministeriet som et led i Regeringens Folkesundhedsprogram, og opgaven er at bidrage til opbygningen af rygestoptilbud til befolkningen. Ved Tobaksskaderådets nedlæggelse er Sundhedsstyrelsen, Center for Forebyggelse indgået som aftalepartner for Tobaksskaderådet.

Nationalt Center for Rygestop fungerer som en selvstændig organisation, der forener de to centres kompetencer. Centrets hovedopgave er at medvirke til etablering af rygestoptilbud, som er forankret i amtslige eller kommunale forvaltninger og institutioner.

Center for Rygeafvænning i Københavns Kommune har siden 1996 eksisteret som en fast forankret driftsfunktion i Københavns Sundhedsvæsen. Centret har gennem en årrække opbygget ekspertise inden for udvikling, implementering og gennemførelse af rygeafvænningsindsatser. Centret har ligeledes omfattende erfaring med at undervise, supervisere og afvikle kurser og temadage om rygeafvænning for sundhedspersonale. Vekselvirkningen mellem teori og praksis har været vækstlaget for en varieret metodeudvikling på området.

Sundhedsstyrelsen, Center for Forebyggelse har – blandt andet via overtagelsen af Tobaksskaderådets ansvarsområde og personale - omfattende erfaring med at dokumentere danskerne rygevaner, evaluere rygeafvænningsindsatser, markedsføre rygeafvænningsstilbud og udvikle og producere materialer om rygestop. Endvidere har man blandt andet på grundlag af STOP-samarbejdet stor erfaring med uddannelsesaktiviteter og netværksarbejde på rygestopområdet.

Nationalt Center for Rygestop vil komme til at udfylde flere roller. Det vil få en rådgivende funktion ved at bistå amter og kommuner med at etablere, udvikle og forankre deres indsats på rygestopområdet, og det vil fungere som et videnscenter, der indsamler og formidler viden, erfaringer, metoder og initiativer. Endelig vil det i et nært samarbejde med STOP få en koordinerende og igangsættende funktion i forhold til aktiviteter og netværk mellem amterne.

Om rapporten

Formålet med rapporten er at skabe et overblik over amternes (herunder Københavns- og Frederiksberg Kommunes) aktuelle indsatser og planer for fremtiden. Rapporten danner grundlag for dialog og samarbejde med de enkelte amter.

I rapporten er der lagt vægt på at kortlægge det enkelte amts ressourcer, mål og udviklingspotentiale. At reducere antallet af rygere, forebygge tilgangen af nye rygere og sikre røgfri miljøer er overordnede fælles mål for alle amter og kommuner, men midlerne, metoderne og strategierne til at nå disse mål er ofte forskellige. På Nationalt Center for Rygestop ser vi disse forskelligheder som en ressource i forhold til i fællesskab yderligere at udvikle tobaksindsatsen landet over.

Nationalt Center for Rygestop's opgaver ligger på rygestopområdet, i rapporten er der derfor fokuseret på initiativer på rygestopområdet, men også forebyggelse af rygestart blandt børn og unge og indsatser for at skabe røgfri miljøer er medtaget for at give et helhedsbillede af den samlede tobaksindsats i de enkelte amter.

Rapporten afdækker i mindre omfang indsatsen i sygehusregi. Læsere med særlig interesse for udviklingen på sygehusene henvises til Netværk af Forebyggende sygehuses rapport, der er udgivet i efteråret 2001. Til denne rapport er indberettet i alt 130 forebyggelsesaktiviteter indenfor tobaksområdet fra i alt 52 sygehuse.

Det er vores håb, at de enkelte amter i rapporten ikke kun genfinder sig selv, men får et indtryk af mangfoldigheden, lader sig inspirere af andres erfaringer og etablerer nye samarbejdsrelationer på tværs af amterne.

For Nationalt Center for Rygestop udgør rapporten et vigtigt arbejdsgrundlag for det fremtidige samarbejde på rygestopområdet. De forskellige amters metoder, indfaldsvinkler og erfaringer vil kunne bidrage væsentligt til udviklingen af rygestopområdet på nationalt plan og således også til at nå de mål, som er fastlagt i Regeringens Folkesundhedsprogram.

Vi vil benytte lejligheden til at takke alle de amtslige forebyggelseskonsulenter for deres engagerede bidrag til rapportens tilblivelse.

Rammer for tobaksindsatserne i amter og kommuner

Regeringens folkesundhedsprogram 1999-2008 anbefaler, at forebyggelse af tobaksskader får en fremtrædende plads i den amtslige og kommunale sundhedsplanlægning som et fælles og højt prioriteret tema. I programmet udpeges tre hovedområder for den fremtidige indsats mod tobaksrygning afvænnelse af rygere, forebyggelse af rygestart blandt børn og unge samt røgfri miljøer.

På landsplan opstilles der i programmet en målsætning om en årlig reduktion af dagligrygere på 1 procentpoint - et mål, der blandt andet skal nås gennem udbredelse af professionelle rygeafvænningstilbud landet over. Samtidig er det regeringens målsætning, at alle gravide rygere inden udgangen af 2001 skal have et tilbud om rygeafvænnelse.

Allerede med loven om røgfri miljøer fra 1995 er amterne og kommunerne blevet forpligtet til at fastsætte bestemmelser om røgfri miljøer på amtslige og kommunale arbejdspladser og sygehuse, i uddannelsesinstitutioner, dag- og døgninstitutioner, transportmidler og lignende samt i lokaler, hvor offentligheden har adgang. Loven forpligter ligeledes Hovedstadens Sygehusfællesskab til at fastsætte bestemmelser om røgfri miljøer.

Med virkning fra den 1. august 2001 er loven blevet ændret til at omfatte rygeforbud for elever i folke- og ungdomsskoler, børn i dag- og døgninstitutioner, samt klubtilbud og skolefritidsordninger for unge op til 14 års alderen. Derudover inkluderes selvejende, sociale og offentligt støttede undervisningsinstitutioner blandt de arbejdspladser, der skal fastsætte bestemmelser om røgfri miljøer.

De følgende profiler viser, hvordan amterne forholder sig til anbefalingerne i regeringens folkesundhedsprogram. Her gives der et øjebliksbillede af amternes aktuelle indsatser og fremtidsvisioner på tobaksområdet. Inddelingen i den enkelte profil viser, hvor amtet er nu og hvor det er på vej hen. Her skelnes der mellem amtets igangværende indsatsområder og de udviklingsområder, som amtet planlægger at iværksætte i den nære fremtid.

Læsevejledning

Rapporten består af to dele. Kapitel 1 indledes med en samlet oversigt. Derefter præsenteres rammerne for tobaksindsatsen i amterne.

Den efterfølgende sammenfatning giver en samlet oversigt over budgetter, personaleressourcer og tobaksindsatser i amterne.

Ved hjælp af et landkort gives der et samlet overblik over de eksisterende rygestopindsatser i amterne, der kan danne udgangspunkt for samarbejde, videns- og erfaringsudveksling. Landkortet kan bruges som en guide til udvælgelse af profiler, man særligt ønsker at fordybe sig i under læsningen.

Efter denne samlede oversigt præsenteres i kapitel 2 tobaksindsatsen i amterne enkeltvis i en række profiler. Den, der ønsker et overblik over det enkelte amts ressourcer, tilbud og indsatsområder, finder disse fremhævet i en række punktopstillinger. Den der ønsker inspiration og indblik i erfaringerne med de enkelte tiltag har glæde af at læse de tilknyttede afsnit. Selve amtsprofilen er baseret på interviews med forebyggelseskonsulenterne og på grundlag af amtets sundhedsplan.

Sammenfatning

Profilerne viser, at amterne i høj grad har valgt at følge målsætningerne i regeringens folkesundhedsprogram 1999-2008 og har medtaget tobak i deres sundhedsplan. Undersøgelsen viser, at amternes målsætninger er fokuseret på rygeafvænnning, men i ti amters sundheds- og handleplaner er der udover reduktion af antallet af rygere også opstillet færre nye rygere og røgfri miljøer som målsætninger. I tre amter er der ikke en overordnet politisk vedtagen strategi på tobaksområdet, men også her er der iværksat tobaksindsatser med dertil knyttede succeskriterier. Som det fremgår af profilerne er det forskelligt, hvordan amterne vælger at implementere indsatserne, hvor langt de er nået på hvert område, og hvilke midler og personaleressourcer, der er afsat til tobaksområdet.

Mens der i 14 amter er et særskilt budget for indsatserne på tobaksområdet, er midlerne til tobaksindsatsen i to amter ikke udskilt fra det samlede budget for forebyggelse og sundhedsfremme, og det har derfor ikke været muligt at indhente data herfra. Det følgende tal er derfor kun baseret på oplysninger fra 14 amter. Oplysningerne er ikke sammenlignelige, da der i nogle budgetter er indregnet løn, mens andre budgetter opgives eksklusiv løn. Ligeledes varierer det, om ekstern finansiering er indberegnet eller ej. En samlet optælling giver således kun et overslag over de afsatte midler til tobaksindsatsen i år 2001.

Når disse forbehold er taget fås et samlet budget på 17,5 mio. kr. for tobaksindsatsen i amterne. Midlerne til tobaksindsatsen varierer meget i de enkelte amter. Budgetterne for år 2001 spænder således fra 160.000 kr. til ca. 4 mio. kroner.

Næsten alle amter har i løbet af de sidste tre år modtaget støtte til tobaksprojekter fra puljemidler formidlet af det tidligere Tobaksskaderåd. Den samlede årlige støtte til amtslige projekter igennem de tre år har ligget på mellem 2-2,5 mio. kroner, som amterne har suppleret med egne bevillinger. Midlerne har dels været anvendt til indsatser overfor storrygere dels til metodeudvikling på andre områder.

I undersøgelsen optræder flere temaer, der går igen på tværs af amterne og derfor sammenfattes her. Det drejer sig om en vurdering af personaleressourcerne, en samlet vurdering af rygestopinstruktørernes rolle samt et kort overblik over henvisningen mellem de eksisterende tilbud.

Personaleressourcer

Der kan konstateres en variation i personaleressourcer til tobaksindsatsen. I syv amter varetages indsatsen af en forebyggelseskonsulent, der har ansvar for flere sundhedsområder og måske bruger 15-20 pct. af sin arbejdstid på tobak. I de øvrige amter er der ansat medarbejdere specifikt til at arbejde med rygeafvænnning. Personaleressourcerne varierer fra en enkelt deltidsansat på 24 timer til fem ansatte på fuld tid. Samlet set er der på landsplan cirka 15 årsværk beskæftiget med rygeafvænnning i amterne.

Henvisningsprocedurer

Henvisningen til de eksisterende rygestoptilbud er en gennemgående problemstilling. Flere amter har derfor sat sig for at udvikle systematiske procedurer for henvisningen fra de praktiserende læger, jordemødre og sundhedsplejersker til rygestoptilbuddene i eksempelvis Sund By butikkerne, apotekerne og sygehusene for dermed at kæde tilbuddene sammen.

Rygestopinstruktører

I alle 16 amter er der blevet uddannet et korps af rygestopinstruktører, og der gives udtryk for et behov for uddannelse af flere. Uddannelsen af instruktører er således en fortløbende proces, der bidrager til at udbrede og forankre tobaksindsatserne i det enkelte amt.

Hovedparten af rygestopinstruktørerne har en sundhedsfaglig baggrund, men der er i begrænset grad også uddannet instruktører blandt andre faggrupper. I flere amter er det holdningen, at andre faggrupper kan tilføje en ny indfaldsvinkel, og i f.eks. Bornholms amt har man erfaring for, at det er udbytterigt at lade to rygestopinstruktører med forskellig baggrund undervise sammen.

Aktivitetsniveau

I nogle amter arbejder hovedparten af rygestopinstruktørerne aktivt som undervisere, mens der andre steder er forholdsvist få blandt det samlede antal uddannede instruktører, der står til rådighed som undervisere. Der er ikke kendskab til i hvilken udstrækning, de bruger deres viden i den daglige borger- og patientkontakt.

Kontakt og uddannelse

Forebyggelseskonsulenterne giver udtryk for at være meget bevidste om betydningen af en løbende kontakt til rygestopinstruktørerne. Som en konsulent siger, har amtet ingen mulighed for at nå sine mål uden rygestopinstruktørerne, og det er derfor vigtigt, at de føler sig orienteret og værdsat. Kontakten til rygestopinstruktørerne vedligeholdes på forskellige måder. Udover den kontakt, der er knyttet til konkrete undervisningsopgaver, opretholdes kontakten til rygestopinstruktørerne i nogle tilfælde som i Roskilde Amt og Københavns Kommune gennem udsendelse af et nyhedsbrev. I 11 amter indkaldes alle instruktører til en eller flere årlige netværksmøder. I de øvrige fem amter er der planer om at etablere et netværk. Netværksmøderne har ofte et fagligt indhold og benyttes som sådan både til erfaringsudveksling og ajourføring af instruktørernes viden.

STOP's uddannelses tilbud benyttes i stor grad, og der gives i flere amter udtryk for, at man ikke selv er i stand til at løfte denne opgave. Enkelte amter har ressourcer til at supplere uddannelses tilbuddet med træning og efteruddannelse i for eksempel gruppedynamik, metoden empowerment og præsentationsteknik. Andre amter ønsker, at disse ressourcer bliver udviklet.

Forebyggelseskonsulenterne er gennemgående meget tilfredse med de tilbud og den faglige sparring, de får og har fået fra STOP og ønsker at fortsætte samarbejdet.. De har imidlertid også ønsker og ændringsforslag. Der bliver givet udtryk for, at der opnås størst udbytte ved at samle instruktører, der arbejder i samme regi f.eks. apoteker eller sygehuse fremfor at samle alle, fordi instruktørerne i hvert regi deler oplevelser og erfaringer i hverdagen. Et andet ønske går på en udvidelse af antallet af uddannelseskurser, som amtet kan få tilbud om at engagere lokalt. Endnu en vurdering lyder på, at kontakten til instruktørerne kunne udvides og forbedres, hvis det var muligt at få uddannet fagpersoner i amtet til at varetage supervision af instruktørerne.

Ser man på hvilke aktiviteter, der bliver realiseret på basis af de eksisterende midler, personaleressourcer og instruktørkapacitet tegner der sig følgende billede.

De fleste amter har fået etableret borgerrettede rygeafvænnings tilbud, mens det enkelte steder er under opstart. Udgangspunktet for tilbuddene er geografisk spredning og tilgængelighed for borgeren i nærmiljøet. Rygeafvænnings tilbud bliver udbudt i forskellige regier, gennemgående sker det på sygehuse, apoteker i Sund By regi og lokalområdet. I enkelte amter er der etableret et rygestopcenter.

Sygehuse

Rygeafvænnings i sygehusregi er et mål for de fleste amter, om end den politiske opbakning varierer. I 14 ud af de 16 amter arbejder ét eller flere sygehuse som en del af netværk af forebyggende sygehuse henimod at blive røgfri og tilbyde rygeafvænnings tilbud til ansatte, pårørende og borgere. Undersøgelsen viser, dels at man befinder sig på forskellige trin i denne proces, dels at den amtslige sundhedsforvaltnings kendskab til indsatsen varierer.

Almen praksis

Flere amter har indledt et samarbejde med de praktiserende læger. Som det fremgår af profilerne er fremgangsmåden, målsætningerne og resultaterne af kontakten med lægerne forskellige rundt om i landet. I flertallet af amterne er det holdningen, at lægernes rolle skal være at gennemføre samtaler med patienterne om rygevaner og fordele ved rygeophør og i øvrigt henvise til de eksisterende rygestoptilbud.

Gravide

Rygeafvænning til gravide er et tilbud, som er udbredt landet over. I 11 amter har således et tilbud til målgruppen. Det er imidlertid også et indsatsområde, som gennemgående kan blive løftet. I flere amter efterlyses således et overblik over hvilke fremgangsmåder, der virker på området. Det er derfor et indsatsområde, hvor der dels kan være et behov for en kortlægning af effektive metoder, dels er grundlag for en tværamtslig erfaringsudveksling.

Arbejdspladser

Amternes tobaksindsats på arbejdspladser varierer. Otte amter har haft arbejdspladser som indsatsområde i en årrække med varierende succes, nogle har ikke ressourcer til en aktiv indsats på dette område, mens andre er i færd med at iværksætte indsatser. Gennemgående synes der at være succes med rygestoptilbud, mens konsulentbistand til indførelse af rygepolitik er et område, der kan udvikles mere.

Børn og unge

Et nyt indsatsområde, som mange amter fremover vil prioritere, er børn og unge som følge af den skærpede lovgivning på området. Børn og unge er således et kommende tema for størstedelen af amter og kommuner, som er i færd med at tage de første skridt til at indlede en dialog med skoler og uddannelsesinstitutioner og udvikle undervisnings- og rygestoptilbud til målgrupperne.

Nogle amter har ressourcer til også at begynde at fokusere på særlige målgrupper som socialt udsatte. Også her vil der være behov for at udvikle og afprøve metoder en opgave, som med fordel vil kunne løftes og eller koordineres på nationalt plan.

Der er således i profilerne skitseret en række problemstillinger relateret til amternes aktuelle og fremtidige indsatsområder, som kan løses på nationalt plan. Der er tale om flere forskellige typer af opgaver.

Vidensformidling

Generelt peger amterne på et behov for, at der på nationalt plan formidles viden om og erfaring med forskningsresultater på nationalt og internationalt plan og at denne viden omsættes til metoder og værktøjer, som umiddelbart kan bruges til at gennemføre tobaksindsatser. I den sammenhæng stilles der forventninger til, at Nationalt Center for Rygestop kan anskueliggøre konsekvenserne af valg af forskellige metoder og løsninger og dermed bidrage til at styrke organiseringen af amternes tobaksindsatser.

Udover formidling om metoder er der også ønsker om aktiv bistand ved udvikling af metoder på nye indsatsområder som f.eks. børn og unge området og socialt udsatte. Spørgsmålet om anvendelse af metoder er tæt knyttet sammen med de generelle ønsker om konsulentbistand ved udvikling af projektbeskrivelser, tilrettelæggelse og evaluering af projekter og således bidrager til at indføre fælles retningslinier for projektudvikling og evaluering. I relation til evaluering er der desuden ønske om uddannelses tilbud til ansatte i amter i evalueringsmetoder.

Omstilling af projekt til drift er et andet aktuelt spørgsmål for mange amter, og også et område, hvor der på nationalt plan vil kunne bidrages. De ovenfor skitserede ønsker er alle direkte eller indirekte relateret til amternes indsatsområder. Men der foreligger som tidligere præsenteret også andre ønsker til et nationalt samarbejde.

Struktureret erfaringsudveksling

Der bliver fra flere sider utrykt ønske om at der bliver skabt rammer for en struktureret erfaringsudveksling mellem amterne. For nogle har det politiske arbejde højest prioritet, men også samarbejdet med læger, med apoteker, arbejdspladser og indsatser i forhold til gravide og social ulighed bliver nævnt som områder for erfaringsudveksling. Det er et ønske, at udvekslingen ud over gensidig præsentation og orientering også omfatter en dybtgående faglig diskussion af værktøjer og metoder. Der ligger en udfordring for på nationalt plan at få etableret nogle rammer, der kan imødekomme disse ønsker.

Sammenfattende giver undersøgelsen på én gang et øjebliksbillede af amternes aktuelle indsatser og problemstillinger, samtidig viser den, hvor de er på vej hen og anviser områder, hvor der på nationalt plan kan bidrages til at realisere amternes visioner og målsætninger for fremtiden. Undersøgelsen er i den forstand et vigtigt grundlag for den videre dialog og samarbejde mellem amterne og Nationalt Center for Rygestop.

Kapitel 2

Amtsprofiler

Københavns Amt

Mål for tobaksindsatsen

I Københavns Amts sundhedsplan, 1997 opstilles følgende målsætninger for tobaksindsatsen:

- At forebygge tilgangen af nye rygere, specielt børn og unge.
- At sikre røgfri miljøer i institutioner og arbejdspladser i Københavns Amt, så ingen ufrivilligt udsættes for passiv rygning.
- At motivere rygere til at holde op.

Midler

Budget for år 2001

345.000 kr. inklusiv 200.000 kr. i eksterne puljemidler
men excl. forebyggelseskonsulentens løn.

Budget for år 2002:

ikke fastlagt

Centrale personaleressourcer

I Københavns Amt er ansat en forebyggelseskonsulent, som bruger omkring 15% af sin arbejdstid på tobaksområdet.

Rygeafvænning

Sygehuse

- Der tilbydes ikke rygeafvænning på Herlev Sygehus.
- På Gentofte Amtssygehus er der ikke et struktureret tilbud om rygeafvænning. Der tilbydes rygeafvænning til patienter på Karkirurgisk afdeling, lungemedicinsk afdeling, Hjerterafdelingens ambulatorium og psykiatrisk afdeling.
- I perioden 1998-2000 blev der på Gentofte Amtssygehus gennemført et projekt med rygeafvænning til personalet. I dag er der ikke noget tilbud om rygeafvænning til personalet.
- Siden november 1999 har Glostrup Amtssygehus haft et tilbud om rygeafvænning for personale
- Rygeafvæningen gennemføres ved rygestopkurser, lynkurser og individuel rådgivning.
- Siden november 1999 har 125 deltaget i rygestopkurser
- Tilbuddet er gratis
- Der udleveres gratis nikotinerstatning til en uges forbrug til deltagerne på rygestopkurser
- Succesraten for personalet er 30% efter et år
- Der tilbydes gratis rygestopkurser til gravide, hjertepatienter og til ambulante diabetespatienter
- Der er stor opmærksomhed på ortopædkirurgiske patienter og forældre til astmasyge børn
- 80 patienter med KOL har deltaget i rygestopkurser som led i et projekt på medicinsk afdeling gennemført i perioden 1.1-2000-1.6-2001.
- Der udleveres i forskelligt omfang nikotinerstatning til patienter men ikke til gravide rygere

- Succesraten for KOL-patienter er efter 3 mdr. 83%
- Der foreligger ikke en opgjort succesrate for gravide og øvrige patientgrupper.

Siden 1999 har Center for Sygdomsforebyggelse på Glostrup Amtssygehus gennemført en befolkningsundersøgelse, der omfatter 2200 rygere. Projektet er 5-årigt og har som formål at forebygge hjerte/karsygdomme, sukkersyge og andre livsstilsrelaterede sygdomme. Indenfor dette regi tilbydes rygeafvænning til de deltagende borgere.

- Der er indtil videre gennemført 40 rygestophold for borgere
- Tilbuddet er gratis
- Der udleveres gratis nikotinerstatning eller zyban til en uges forbrug
- Succesraten er 40% efter 6 måneder

Koordinationen af rygeafvænningsen af personalet varetages af Center for Sygdomsforebyggelse på sygehuset. Her er der også pr. juli 2001 blevet ansat en medarbejder, der i samarbejde med afdelingerne skal etablere rygestoptilbud til patienter på sygehuset. Blandt de ansatte på Glostrup Amtssygehus er 60 uddannede rygestopinstruktører.

I medicinsk ambulatorium er der pr. 1. marts 2001 oprettet en rygestopcafé på projektbasis frem til den 31. marts 2002.

Rygestopcenter i Herlev Kommune

- Tilbuddet har eksisteret siden februar 2000
- Målgrupperne er primært borgere i kommunen, andre borgere i amtet kan deltage, hvis der er ledige pladser
- Tilbuddet omfatter gruppeforløb, individuel rådgivning, ugentlig telefonrådgivning, henvendelser i åbningstiden, samt inspirationsaftener og en månedlig ex-ryger café
- 2 særlige kvindekurser med diætist og psykolog
- I år 2000 har i alt 250 personer deltaget i kurser og rådgivning
- I år 2001 forventer man, at deltagerantallet falder
- Rygeafvænning er gratis
- Der gives støtte til nikotinerstatning i den første uge
- En evaluering af projektet er under udarbejdelse.

Københavns Amt har valgt at samarbejde med Herlev Kommune af flere årsager. For det første har Herlev Kommune i sin sundhedsredegørelse ytret ønske om at arbejde med tobaksområdet. For det andet er der i Københavns Amt begrænsede midler til forebyggelse. Den koordinerende, planlæggende og iværksættende indsats er placeret i amtet, mens den aktive indsats på centret og forankringen af projektet ligger i kommunen. Fra starten har det været planlagt, at projektet overgår til drift efter 2 år, og denne plan følges.

Erfaringerne fra projektet har overvejende været positive, og rygestopcentret bliver fremover til et permanent tilbud i kommunen. Det vurderes, at det kan være en fordel, hvis flere små kommuner går sammen om at gennemføre tiltag.

Udviklingsområder

Faste tilbud om rygeafvænning, røgpolitik, børn og unge samt arbejdspladser kan være vigtige udviklingsområder fremover.

I forhold til målgruppen unge er der udarbejdet en mappe om rygepolitik til alle ungdomsuddannelser i amtet med en vejledning og køreplan for indførelse af rygepolitik.

Netværk og kommunikation

I alt er der uddannet 160 rygestopinstruktører i amtet, hvoraf et ukendt antal er aktive dels på sygehuse dels i projektet i Herlev Kommune. De fleste instruktører er fra sundhedssektoren.

Der er ikke så meget kommunikation mellem amtet og kontaktpersonerne i de projekter i forskellige organisatoriske regier, der med tiden er blevet implementeret og er overgået til drift. Det aflaster Københavns Amts arbejdsopgaver, men bevirker samtidig, at det er vanskeligt at tegne et klart billede af, hvad der foregår på tobaksområdet.

Fremtidsperspektiver

I forebyggelsesafdelingen i Københavns Amt har man en række tanker om mulige fremtidige indsatsområder på tobaksområdet, hvis iværksættelse afhænger af den politiske og økonomiske udvikling.

Særlige kompetencer i forhold til et nationalt samarbejde

Københavns Amt har gode erfaringer med at indgå aftaler med enkelte kommuner, som andre amter kan have gavn af i etableringen af et samarbejde med enkelte kommuner på specifikke områder.

Frederiksborg Amt

Mål for tobaksindsatsen

I Frederiksborg Amts Sundhedsplan for 2001-2005 opstilles følgende mål for tobaksindsatsen i sundhedsvæsenet:

Institutioner under Frederiksborg Amts sundhedsvæsen er per januar 2002 røgfrit område for personale og pårørende/besøgende, mens der for patienter indtil videre er mulighed for indelukket rygning.

Alle patienter får tilbudt individuel rådgivning om livsstilsforhold.

Målene sigter overordnet mod at flere skal holde op med at ryge, og færre skal begynde at ryge i Frederiksborg Amt.

Delmål for tobaksindsatsen

Andelen af dagligrygere nedsættes fra 39% (i 1994) til 35%

Andelen af storrygere nedsættes til 18% (22% i 1994)

Andelen af dagligrygere blandt de 16-19-årige nedsættes til 21% (fra 25% i 1994).

Midler

Budget for år 2001

I, 25 mio. kr. til driftsdelen på sygehusene.

Budget for år 2002

Ansøgte midler:

I, 25 mio. kr.

Centrale personaleressourcer

I forebyggelsesleder i Planlægnings- og Forebyggelsesafdelingen, der koordinerer kontakten til de tre sygehuse fra Hillerød Sygehus.

Rygeafvænning

Sygehuse

- Rygeafvænning tilbydes på Hillerød, Helsingør og Frederikssund Sygehus
- Tilbuddet er for personale, patienter og borgere
- Rygeafvæningen er gratis
- Rygeafvænning foregår ved gruppekurser, individuel rådgivning og lynkurser

- Borgere og personale får tilbudt en gratis prøvepakke på nikotinsubstitution
- Indlagte patienter får tilbudt gratis nikotinsubstitution under indlæggelsen
- I år 2000 var der i alt 334 deltagere på forløbene på de tre klinikker.
- Succesrate: 44-67% af alle fremmødte er røgfri efter en måned (Hillerød Sygehus)

- Rygestopaktiviteterne forventes at blive evalueret via den nationale rygestopbase fra år 2002

Institutioner under Frederiksborg Amts sundhedsvæsen er per 1. januar 2002 røgfrit område for personale og pårørende/besøgende, mens der for patienter er mulighed for rygning i aflukkede rygerum. Bestemmelserne indgår som led i personalepolitikken. Rygeafvænnning på sygehusene understøtter rygepolitikken og indsatsen med henblik på forebyggelse af kræft-hjerte/kar- og lungesygdomme samt integrationen af den generelle forebyggende indsats i sundhedsvæsenets hverdag.

Forebyggelsesrådet i Frederiksborg Amt har fået etableret rygeafvænningsklinikker på de medicinske afdelinger på Hillerød-, Helsingør- og Frederikssund Sygehus i perioden 1998-2000. De tre klinikker tilbyder rygeafvænnning til personale, patienter og raske borgere. Sundhedsudvalget har i foråret 2001 godkendt, at rygeafvænningsfunktionen integreres som drift på sygehusene, og at samordningen på tværs af de tre medicinske afdelinger organiseres som et amtligt center med tre driftsfilialer. Ved overgangen til driftsopgave er der tale om en ny serviceydelse i afdelingernes regi, der omfatter servicering af både patienter og personale fra egne og andre enheder samt raske borgere.

Klinikkerne har kapacitet til at modtage op til 2500 personer årligt med en fordeling på: 700 borgere, 1450 patienter og 350 ansatte. Alt afhængig af efterspørgsel kan der reguleres både på fordelingen mellem grupperne, på den anvendte rygeafvænningsmetode og på ressourcetildelingen til delfunktionerne i den samlede driftsopgave sådan, at der opnås optimal fleksibilitet og effektivitet. Senest ved udgangen af år 2002 skal sygehusene gøre status med henblik på at belyse behovet for at justere kapaciteten og fordelingen.

Rygestoptilbuddene er indtil videre blevet synliggjort gennem opslag på sygehusene og annoncering. En decideret markedsføringsindsats afventer en detaljeret driftsplanlægning med virkning fra januar 2002.

På Hillerød Sygehus er der i år 2001 iværksat et udviklingsprojekt med henblik på at uddanne nøglepersoner til at gennemføre forebyggende samtaler. Planlægnings og forebyggelsesafdelingen har i budgettet for 2002 ansøgt om midler til at udbygge denne indsats blandt sundhedspersonalet i sygehus- og sundhedsvæsenet.

Gravide

- Rygeafvænnning af gravide varetages af jordemødre
- Tilbuddet omfatter individuel rådgivning
- Deltager antallet er ikke kendt

Rygeafvænnning af gravide er prioriteret i Frederiksborg Amts Fødeplan. I amtet er der årligt ca. 1000 gravide rygere, hvoraf op til 500 ønsker et tilbud. Rygeafvænnningen af gravide er sket på initiativ af de enkelte jordemødre på svangrekonsultationerne og fødegangen. Kontakten til jordemødrene varetages af rygestopklinikkerne, som indenfor 2001 har til opgave at tilbyde jordemødrene en rygestopinstruktøruddannelse, sådan at jordemødrene kvalificeres yderligere til at rådgive om rygning og rygestop.

Etniske grupper

Rygestopinstruktører har undervist indvandrere og flygtninge om rygestop på to sprogskoler i 2001. Indsatsen er ikke blevet evalueret, men sprogskolerne har givet en positiv tilbagemelding på indsatsen.

Udviklingsområder

Rygeafvænnning

Almen praksis

Af Frederiksborg Amts Sundhedsplan fremgår det, at de vigtigste konkrete initiativer i almen praksis omfatter indsatser med henblik på at styrke efterspørgslen og udbuddet af forebyggelsessamtaler og konsultationer. Det er målet, at de praktiserende læger skal kunne tilbyde patienterne en individuel rådgivning om livsstilsforhold og henvise dem videre til rygeafvænningstilbud.

Arbejdspladser

Frederiksborg Amt har indtil år 2001 ikke haft rygestoptilbud til arbejdspladser, men sundhedsudvalget har i foråret 2001 vedtaget, at der skal uddannes rygestopinstruktører og tilbydes rygeafvænnning på arbejdspladserne. Planlægningen af en indsats er sat i gang.

Øvrige indsatsområder

Forebyggelse af rygestart blandt børn og unge

Der er ikke formuleret specifikke mål for begrænsning af tilgangen af nye rygere i Frederiksborg Amt. Men sundhedsudvalget har besluttet, at området fremover skal prioriteres.

Frederiksborg Amt indgår i et udviklingsprojekt sammen med Ribe-, Storstrøms Amt og Kræftens Bekæmpelse, der skal munde ud i en iværksættelse af undervisningstilbud om røg på gymnasier og ungdomsuddannelserne. Målgruppen er både rygere og ikke-rygere.

I Frederiksborg Amt er der etableret et netværk på ungdomsuddannelserne, hvor 10 uddannelsessteder indgår. I netværket er der udviklet undervisningsmateriale, som man i et pilotprojekt afprøver på gymnasierne i løbet af 2001.

Som opfølgning på den skærpede lovgivning om røgfri miljøer med virkning fra 1. august 2001 igangsætter Planlægnings- og Forebyggelsesafdelingen i samarbejde med kommunerne en tobaksindsats på folkeskolerne, hvor man i løbet af efteråret 2001 uddanner rygestopinstruktører blandt sundhedsplejersker og lærere.

Netværk og kommunikation

I Frederiksborg Amt er der uddannet omkring 200 rygestopinstruktører. Netværksplejen er rygestopklinikernes ansvar i samarbejde med Udviklings- og Uddannelsescentret, og der ligger en opgave for klinikkerne i at etablere et netværk for rygestopinstruktørerne.

Den tværgående kommunikation mellem de tre klinikker på sygehusene vurderes af Planlægnings- og Forebyggelsesafdelingen som god. Den forventes at blive yderligere styrket, når klinikkerne overgår til drift, og der etableres et netværk på tværs af sygehusene.

Fremtidsperspektiver

Udvikling og gennemførelse af tobaksindsatser for børn og unge i skolemiljøerne er sammen med en styrket indsats på arbejdspladser to områder, der fremover prioriteres i Frederiksborg Amt foruden det fortsatte arbejde med at udvikle og integrere tobaksindsatsen i sygehus regi.

Særlige kompetencer i forhold til et nationalt samarbejde

Frederiksborg Amt har en lægelig ekspertise på tobaksområdet. Derudover har amtet udviklet en ekspertise i at inkorporere tobaksindsatserne på sygehusene og koble dem med andre risikofaktorer for sygdomme særligt hjerterehabilitering. Det er derfor især på dette område, amtet kan bidrage med viden og erfaringer på nationalt plan.

Roskilde Amt

Mål for tobaksindsatsen

I Plan for forebyggelse og sundhedsfremme i Roskilde Amt er opstillet følgende overordnede mål for tobaksindsatsen:

På længere sigt at nedbringe antallet af tobaksrelaterede sygdomme i Roskilde Amt.
På kort sigt at få borgerne i Roskilde Amt til at holde op med at ryge eller reducere deres tobaksforbrug.

Midler

Budget for 2001
790.000 kr. inkl. løn.

Budget for 2002

Der indstilles, at der bevilges 740.000 kr. til tobaksområdet

Personaleressourcer

I Roskilde Amt er ansat en forebyggelseskonsulent, der har tobak som et af sine arbejdsområder, og en projekt- og informationsmedarbejder, der bruger 2/3 af arbejdstiden på tobaksområdet. Begge er ansat i forebyggelsesafdelingen på amtsgården.

Rygeafvænning

Apoteker

- Rygeafvænning er blevet udbudt siden 1999
- I år 2001 deltog 150 borgere på rygestopkurser
- Amtet forventer at afholde 14 kurser i år 2001
- Det koster 200 kr. at deltage på et kursus
- Kursisterne får et værdibevis på 100 kr. til køb af nikotinerstatning
- 25% af kursisterne er røgfri efter et år

Forebyggelsesrådet i Roskilde Amt har siden 1999 haft et samarbejde med alle apoteker i Roskilde Amt om afholdelse af rygestopkurser. Gennem netværket af apoteker når man ud til 80% af borgerne i Roskilde Amt. Samarbejdet er blevet evalueret, og det forventes, at samarbejdsaftalen fortsætter fremover.

Projekt- og informationsmedarbejderen i Roskilde Amt er koordinator for projektet og står for planlægningen af kurserne, mens apotekerne står for den lokale annoncering og undervisning. Parterne sidder i en fælles arbejdsgruppe, der mødes 3-4 gange om året. Konsulenten ønsker fremover at inddrage de enkelte apoteker mere i samarbejdet.

Der er oprindeligt sat 4 årlige kurser som mål for indsatsen, og deltagerantallet overstiger derfor forventningerne. Erfaringen med tilbuddet er, at omkring 75% af kursisterne er kvinder. Med den nye samarbejdsaftale, der trådte i kraft i september 2001, styrkes tilbuddene omkring individuel rygeafvænning på apotekerne.

Sygehuse

- På Roskilde Amtssygehus (RASR) tilbydes rygeafvænning for patienter i medicinsk ambulatorium.
- På Roskilde Amt Sygehus i Køge (RASK) er der blevet tilbudt rygeafvænning for ansatte, patienter og borgere siden år 2000
- Tilbuddet omfatter gruppe-kurser og individuel rådgivning
- I år 2000 blev der totalt afholdt 12-14 rygestopkurser
- Amtet forventer at afholde kurser i år 2001
- Tilbuddet er gratis for ansatte og patienter, mens borgere betaler 200 kr. for at deltage på et kursus.
- Kursisterne får et værdibevis på 100 kr. til køb af nikotinerstatning
- Succesraten efter et år er ukendt

Roskilde Amt Sygehus i Køge (RASK) er forebyggende sygehus i amtet, og her er der oprettet en rygestopklinik i forebyggelsesafdelingen. Etableringsfasen, hvor Roskilde Amt har bidraget økonomisk til klinikken udløber i år 2001, hvorefter Køge Sygehus overtager driften af klinikken.

Gravide

- Tilbuddet har eksisteret siden år 2000
- Rådgivningen kører som et selvstændigt projekt
- Tilbuddet er gratis for gravide
- Der bliver udbudt fire gruppe-kurser om året
- Succesraten er ikke opgjort

Succeskriterier: En rygestoprate på 25 pct., at der bliver udbudt fire gruppe-kurser om året, og at kurserne bliver fyldt op

Midlertidigt er det sundhedsplejersker, der rådgiver gravide rygere om rygestop, men på sigt er det planlagt og vedtaget af Forebyggelsesrådet, at rådgivningen varetages af jordemødre på fødegangen.

Almen praksis

I Roskilde Amt er der ikke planer om at indlede samarbejde med praktiserende læger om rygeafvænning eller patientsamtaler om rygevaner, men lægerne modtager amtets informationsmateriale om de eksisterende rygestoptilbud.

Arbejdspladser

- Rygestop og hjælp til indførelse af rygepolitik er blevet udbudt via projekt "Sundhed på arbejdspladsen" siden 1999.
- Tilbuddet rettes til virksomheder med over 20 ansatte svarende til 500 private og offentlige arbejdspladser over 2-3 år.
- I år 2001 forventer man at afholde 15 rygestopkurser samt en række temamøder om tobak.
- Arbejdspladser betaler 100 kr. for hver medarbejder, der deltager på et rygestopkursus
- Succesraten for rygestopkurser er ikke gjort op
- Arbejdspladser betaler 6000 kr. for konsulentbistand til indførelse af rygepolitik

Erfaringen er, at arbejdspladserne har vist interesse for rygestopkurser, mens rygepolitik og undersøgelse af rygevaner er områder, der kan udvikles yderligere.

Øvrige indsatsområder

Forebyggelse af rygestart blandt børn og unge

Skoletandlægerne i Roskilde Amt har vist interesse for at gøre en forebyggende indsats overfor børn og unge, og der er derfor taget initiativ til at gennemføre et 1-dags seminar om den motiverende samtale med faktuel information om rygning og børn og unge i efteråret 2001.

Markedsføring

De borger-rettede rygeafvænningsstilbud markedsføres gennem annoncer, foldere, radiospots, amtets hjemmeside og gennem en sundhedsavis, der udkommer fire gange om året til alle borgere i Roskilde Amt. Opgaverne løses som regel internt i Forebyggelsesafdelingen og ved større opgaver i samarbejde med en grafiker. Derudover arrangeres to sundhedsdage om året i et samarbejde med frivillige organisationer. Sundhedsavisen og hjemmesiden samt sundhedsdagene går ind under andre budgetter end markedsføringsbudgettet.

Netværk og kommunikation

I Roskilde Amt opretholdes kontakten til rygestopinstruktørerne via et nyhedsbrev og via årlige netværksmøder. Netværket vurderes som velfungerende.

I forebyggelsesafdelingen anses det som en væsentlig opgave at forbedre koordineringen med kommuner og praktiserende læger og få igangsat et tværfagligt samarbejde med disse. Der er også et ønske om at styrke samarbejdet med rygestopinstruktørerne på sygehusene og udvide samarbejdet til flere afdelinger.

Fremtidsperspektiver

Forebyggelsesafdelingen anser en indsats overfor børn og unge samt indsatsen på sygehuse i forhold til rygeafvænnelse af patienter og ulighed i sundhed som væsentlige indsatsområder i den kommende tid.

Særlige kompetencer i forhold til et nationalt samarbejde

Roskilde Amt har særlige kompetencer i at udbyde rygeafvænnelse via apotekerne, ligesom konceptet for arbejdspladsindsatsen er godt og indsatsen er velorganiseret. I Roskilde Amt har man desuden erfaringer med elektronisk formidling til borgere via hjemmesiden. På disse områder har amtet således viden og erfaringer, som andre amter kan lade sig inspirere af.

Vestsjællands Amt

Mål for tobaksindsatsen

I Handlingsplan for sundhedsfremme og forebyggelse i Vestsjællands Amt 2000-2001 opstilles følgende mål for tobaksindsatsen:

- Antallet af rygere i Vestsjællands Amt skal reduceres
- Alle borgere i Vestsjællands Amt skal kunne færdes i offentlige røgfri miljøer
- Spædbørn, småbørn og unge skal have øgede muligheder for at undgå passiv rygning.

Midler

Budget for år 2001

800.000 kr. inklusiv løn til rygestopkoordinatoren.

Budget for år 2002

Det er indstillet, at der bevilliges 800.000 kr. inkl. løn

Centrale personaleressourcer

I Vestsjællands Amt er der pr. 20. august 2001 ansat en rygestopkoordinator på 30 timer.

Rygeafvænning

Siden vedtagelsen af Handlingsplan for sundhedsfremme og forebyggelse i april 2001 har en fuldmægtig i sundhedssekretariatet og en amtslig sundhedskonsulent arbejdet på at påbegynde indsatsen, organisere kontakten til amtets rygestopinstruktører og etablere netværk. Dette arbejde videreføres af rygestopkoordinatoren.

Apoteker

- Rygeafvænning er blevet udbudt siden oktober 2001
- Tilbuddet omfatter individuel rådgivning
- Tilbuddet er gratis
- Målgruppen er amtets borgere
- I år 2000 deltog endnu ingen borgere i rygestopkurser
- I år 2001 er der gennemført 1 rygestopkursus for borgere
- Det er ikke afgjort, om der skal ydes støtte til nikotinerstatning
- Succeskriterier og procedure for evaluering er under udarbejdelse.

Tilbuddets rammer vil blive mere præcist defineret i et samarbejde med apotekerne. Rygeafvænning på apotekerne er formelt set et 1-årigt projekt, men der er realistiske chancer for, at det vil fortsætte i hvert fald i en periode på to år.

Sygehus Vestsjælland

- Målet er at påbegynde tilbuddet i starten af 2002.
- Tilbuddet kommer til at omfatte gruppekurser og individuel rådgivning
- Målgrupperne er patienter, især risikopatienter, pårørende, gravide og deres partnere, personale og borgere.
- I år 2000 deltog et ukendt antal borgere og patienter i rygestopkurser på amtets sygehuse
- I år 2001 er der i efteråret 2001 igangsat 5 kurser for borgere.
- Succeskriterier og procedure for evaluering er under udarbejdelse.

På de fem centre i Sygehus Vestsjælland er der foretaget en spørgeskemaundersøgelse med henblik på at afdække, om der eksisterer en rygepolitik, og om der gives rygestoptilbud og/eller nikotinsubstitution til ansatte og patienter. Resultatet vil få indflydelse på den videre udvikling af indsatsen i Sygehus Vestsjælland, som er under udarbejdelse og forventes iværksat i starten af år 2002. Indsatsen vil foreløbig være et 2-årigt projekt.

Almen praksis

- Tilbuddet påbegyndes i løbet af år 2002
- Formålet er at systematisere indsatsen blandt praktiserende læger, der skal opspore rygere, tilbyde motiverende samtale og henvise rygere til de eksisterende tilbud

Projektet er endnu i støbeskeen, og man afventer udfaldet af en undersøgelse om lægers motivation for at arbejde med tobak. Undersøgelsen er under udarbejdelse af en repræsentant for de praktiserende læger. Samme person er medlem i den amtslige arbejdsgruppe på tobaksområdet.

Arbejdspladser

- Tilbuddet skal påbegyndes i løbet af år 2002
- Målet er at udvikle retningslinjer for rygepolitik til offentlige og private arbejdspladser, yde konsulentbistand og tilbyde kurser til ansatte

Projektet er under planlægning.

Netværk og kommunikation

Der er i løbet af 1990'erne uddannet 93 rygestopinstruktører i amtet inden for faggrupperne farmaceuter, sygeplejersker og jordemødre. En undersøgelse foretaget over sommeren 2001 har resulteret i kontakt med 30 af disse rygestopinstruktører, hvoraf 26 har ytret interesse for en fremtidig aktiv indsats på tobaksområdet. Et hold på 22 rygestopinstruktører er blevet uddannet i efteråret 2001, og da målet er at have tilstrækkeligt antal instruktører til borgere, kan det blive nødvendigt at uddanne en gruppe rygestopinstruktører i foråret 2002. I Vestsjællands Amt vil man i det kommende år arbejde på at opbygge et netværk for rygestopinstruktørerne.

Den nyansatte rygestopkonsulent skal være formand for den amtslige arbejdsgruppe, der består af: chefjordemoderen, en repræsentant for de praktiserende læger i Vestsjællands Amt, en repræsentant for apotekerne i Vestsjællands Amt og en udviklingsmedarbejder fra hvert af de fem centre i Sygehus Vestsjælland. Arbejdsgruppen vil formentlig mødes en gang om måneden i startfasen, og herefter efter behov. Sundhedskonsulenten sikrer i samarbejde med rygestopkoordinatoren koordinationen mellem rygestop og det øvrige forebyggelsesarbejde i Vestsjællands Amt.

Fremtidsperspektiver

Der er i Vestsjællands Amt større politisk opbakning på tobaks- og forebyggelsesområdet nu end nogensinde tidligere. For første gang er der blevet udarbejdet en handlingsplan og afsat midler til en forebyggelsesindsats på tobaksområdet, hvilket blandt andet har gjort det muligt at ansætte en rygestopkoordinator. Indsatsen på tobaksområdet i Vestsjællands Amt er i den begyndende fase. Samtidig med at der tilbydes aktiviteter, der kun drejer sig om rygning, vil man i sundhedsafdelingen satse på et samarbejde mellem de forskellige forebyggelsesregier i Vestsjællands Amt.

Særlige kompetencer i forhold til et nationalt samarbejde

Da Vestsjællands Amt befinder sig i en startfase på tobaksområdet, er der endnu ikke opbygget en særlig ekspertise inden for enkelte områder. Den organisatoriske kompetence er til stede, mens udfordringen fremover vil være at opbygge kompetence og erfaringer på den indholdsmæssige side af forebyggelsesarbejdet. Det vil i denne proces være oplagt for Vestsjællands Amt at gøre brug af andre amters erfaringer, sådan at det bliver muligt at benytte de fremgangsmåder, der har vist sig bedst egnede andre steder i landet.

Storstrøms Amt

Mål for tobaksindsatsen

I Storstrøms Amts sundhedsplan, september 2001 opstilles følgende mål for tobaksindsatsen:

- Alle borgere i Storstrøms Amt skal have adgang til et rygestopkursus så tæt på deres bopæl som muligt.
- borgere skal kunne få rådgivning og vejledning til at lave politik for røgfri miljøer
- specielt storrygere på arbejdspladsen skal tilbydes rygeafvænning
- alle børn og unge skal kunne modtage ryge-forebyggende undervisning
- at opdatere rygestopinstruktørers viden og kompetence
- at udvikle rygestoptilbud til borgere uden for arbejdsmarkedet og socialt udsatte
- at yde en yderligere indsats over for gravide rygere

Midler

Budget år 2001

Ca. 2.000.000 kr.

Budget år 2002

Det er indstillet, at der bevilleges 3.000.000 kr. til tobaksområdet.

Centrale personaleressourcer

Til at varetage amtets indsats på tobaksområdet er der ansat to sygeplejersker og en projektkoordinator på fuld tid, og desuden er der 1_ sygeplejerske stilling afsat til børn og unge området.

Der er ansøgt om en fuldtidssekretærstilling til at varetage evalueringsarbejde og opfølgingsforløb, en fuldtidsstilling, der skal varetage kontakt til amtets ca. 380 institutioner med henblik på rygepolitik og rygeafvænning, samt udvikle samarbejdet med praktiserende læger og tandlæger.

Rygeafvænning

Apoteker

- Rygeafvænning er blevet udbudt siden juli 1999
- Tilbuddet omfatter individuel rådgivning
- Målgruppen er amtets borgere
- Tilbuddet er gratis
- Der gives ikke tilskud til nikotinprodukter
- I år 2000 deltog 300 personer i tilbuddet
- Det forventes at 300 deltager i år 2001
- Succesraten efter et år opgøres i oktober 2001

Rygeafvænning i apoteksregi i Storstrøms Amt går på individuel rådgivning. Alle rygestopinstruktører er uddannet i den motiverende samtale.

Sygehuse

- Rygeafvænning er blevet udbudt siden november 1999
- Tilbuddet omfatter individuel rådgivning, gruppeforløb, særlige forløb for gravide og telefonrådgivning
- Målgruppen er amtets borgere
- Tilbuddet er gratis
- Der er smagsprøver på nikotinprodukter
- I år 2000 deltog ca. 700 personer
- Det forventes, at ca. 700 vil deltage i år 2001
- Tilbuddet evalueres.

Tilbuddet er organiseret som "rygestoppesteder" på to af amtets sygehuse. Deltagerantallet er tilfredsstillende, fordi der hele tiden er kurser og nogen på venteliste. Der er flere aktiviteter i gang for at øge efterspørgselen. I samarbejde med Netværk af Forebyggende Sygehuse indføres det landsdækkende koncept for opdatering af informationsmateriale for patienter, systematisering af journalføring, sådan at det sikres, at alle modtager information om tilbuddet, og et af de vigtigste mål fremover at opdatere fagpersonalets viden på rygeområdet.

Der er planer om at adskille rygeafvænning af gravide fra jordemødre konsultationerne, fordi faggruppen har vurderet, at der ikke er tid nok til at varetage området. På rygestoppestederne er der planlagt 8 gruppekurser for gravide i år.

I Storstrøms Amt tages der højde højde for den geografiske spredning gennem en decentral organisering af borgertilbud. Der afholdes således også aktiviteter på lægeklinikker, lokale biblioteker og forsamlingshuse.

Arbejdspladser

- Tilbuddet har eksisteret siden april 2000
- Tilbuddet omfatter rygestopkurser på arbejdspladser i amtet
- Der gives tilbud til arbejdspladser om at uddanne egne rygestopinstruktører
- Der gives tilbud om bistand til udarbejdelse af rygepolitik
- I perioden april 2000 - september 2001 har 255 kursister deltaget på private virksomheder og 165 kursister har deltaget på offentlige arbejdspladser. Otte virksomheder har ønsket hjælp til at udforme og revidere deres rygepolitik.
- Alle tilbud er gratis
- Tilbuddene evalueres.

Alle virksomheder i Storstrøms Amt kan modtage et eller flere tilbud. I første omgang har amtet valgt at satse på de omkring 500 virksomheder, der har mere end 30 ansatte.

Udviklingsområder

Rygeafvænning

Almen praksis

- Undervisningsforløb af en dags varighed for læger
- Flere aktiviteter i almen praksis

Der gives individuel rådgivning i 8 almene praksisser i amtet, og der er ansøgt om midler til en udvidelse af amtets aktiviteter i dette regi. Projektbeskrivelsen er ved at blive endeligt udarbejdet, og indsatsen er derfor endnu i støbeskeen i september 2001.

Forebyggelse af rygestart blandt børn og unge

- Tilbuddet omfatter information om rygning og rygepolitik på skoler
- et fast tilbud om undervisning i rygning på folkeskoler
- Der uddannes et mobilt korps af unge instruktører
- Der gives tilbud om rådgivning og kurser til unge rygere, der ønsker at holde op

Børn og unge er et meget vigtigt område i Storstrøms Amts målsætninger, og der er netop afsat 1_ stilling til området. Der er sendt breve til mange skoler, men responsen har været begrænset. Derfor skal det opsøgende arbejde fremover intensiveres. Storstrøms Amt er i sommeren 2001 gået i gang med at iværksætte rygeforebyggende undervisning i folkeskolernes 7. klasser. Der er ca. 130 klasser i amtet, og disse skal hver have 2 besøg af en rygestopinstruktør. I et samarbejde med Kræftens Bekæmpelse, der startede juli 1999 var målgruppen 9. klasser. I projektet, der påbegyndes i sommeren 2001 har man valgt at sætte ind tidligere, fordi det allerede er i den alder, at de unge begynder at ryge.

Markedsføring

Borgertilbuddene markedsføres via hjemmeside og indslag i lokaltv og radio. Der bliver også satset på opsøgende indsatser overfor borgerne i lokalområdet. Initiativerne omfatter åbent hus, markedspladser og foredrag i forsamlingshuse.

Netværk og kommunikation

Der er uddannet 104 rygestopinstruktører inden for faggrupperne sygeplejersker, sundhedsplejersker samt social- og sundhedsassistenter. Der er kontakt med alle uddannede rygestopinstruktører; de bliver orienteret hver anden måned via nyhedsbrev eller via e-mail. Desuden afholdes ca. 4 gange om året erfaringsudvekslingsmøder med faglige indlæg udefra. Udbyttet af kontakten vurderes som tilfredsstillende, og der er ønske om, at der skabes flere efteruddannelseskurser for gruppen af rygestopinstruktører.

Den tværgående kommunikation imellem de forskellige initiativer i amtet fungerer tilfredsstillende, blandt andet fordi det er overskueligt at samarbejde, når der kun er 7 deltagere i forebyggelsesgruppen. Gruppen mødes hver tredje uge med amtets forebyggelseskonsulent. Der er ugentlige møder mellem projektkoordinatoren og de 4 sygeplejersker, der arbejder for at koordinere den amtslige indsats på tobaksområdet. For yderligere at forbedre den tværgående kommunikation i amtet, er hjemmesiden for Storstrøms Amt www.rygestop.com blevet revideret, og der er blandt andet oprettet en database, hvor alle projektbeskrivelser på forebyggelsesområdet er tilgængelige via internettet.

Fremtidsperspektiver

Af geografiske hensyn har man i Storstrøms Amt valgt at organisere kurserne i de netværk, hvor folk allerede er, og erfaringen har vist, at dette princip virker godt i praksis. Korpset af rygestopinstruktører i Storstrøms Amt er effektivt, og netværket bliver vedligeholdt og kvalitetssikret ved løbende opdatering af viden. Den største udfordring efter sommeren 2001 er at få projekter overført til drift, og Storstrøms Amt er inde i en fase, hvor det største fokus for indsatsen er at systematisere og koordinere de eksisterende tiltag.

Særlige kompetencer i forhold til nationalt samarbejde

Ud over erfaringerne fra storrygerprojektet på arbejdspladser har Storstrøms Amt en særlig kompetence i at vedligeholde kontakten med gruppen af rygestopinstruktører. Andre amter vil også kunne trække på Storstrøms amt ekspertise inden for brugen af internettet og hjemmeside. Amtet er endvidere særligt udviklet i forhold til markedsføring og opsøgende arbejde.

Bornholms Amt

Mål for tobaksindsatsen

Der findes ikke politisk vedtagne mål eller en overordnet plan for arbejdet med tobak i Bornholms Amt, men forebyggelsesarbejdet på tobaksområdet udføres efter følgende mål:

Udbyde rygestoptilbud som et generelt befolkningstilbud i lokalsamfundene.

Afholde dem steder med en høj grad af tilgængelighed

Tilbyde systematisk opfølgning

Sætte rygestop og gener fra tobaksrøg på den bornholmske dagsorden

Tilrettelægge et projekt, der giver mulighed for kvalitativ og kvantitativ evaluering herunder i samarbejde med andre projekter.

At arbejde med en metode, der er medvirkende til at nedbringe den sociale ulighed i sundhed i rygning.

Arbejde udviklingsorienteret i forhold til midler og metoder med henblik på metodens anvendelighed i samarbejdet mellem amt og kommuner i forhold til mulige fremtidige fælles sundhedsfremmeinitiativer.

Midler

Budget for år 2001

648.600 kr.

Budget for år 2002

Det er indstillet, at der bevilges 648.600 kr. til tobaksområdet.

Centrale personaleressourcer

I forebyggelseskonsulent og en administrativ medarbejder

Rygeafvænning

Lokalområdet

- Tilbuddet har eksisteret siden år 1999
- I år 2000 deltog 220 borgere i rygestopkurser.
- Der forventes gennemført 20 kurser i år 2001.
- Der forventes gennemført 20 kurser i år 2002.
- Rygestopkurserne er gratis for deltagerne
- Deltagerne får udleveret et værdibevis på 200 kr. til nikotinerstatning
- Ca. 20% af kursisterne fra de første kurser er røgfri efter et år.

Succeskriterier:

At der bliver gennemført rygestopkurser i de fem lokalsamfund

at 40% af deltagerne skal være røgfri efter et år

At der fortsat er venteliste på rygestoptilbud

At netværksgrupper af ex-rygere modtager tilbud om opfølgning

At det skal være almindeligt kendt i befolkningen, at man kan få hjælp til sit rygestop

Bornholms Amt sætter sig som mål at gennemføre 20 rygestopkurser om året for borgere, og aktivitetsniveauet lever op til forventningerne. Det har været et succeskriterium, at der skulle være venteliste på kurserne, og det har man haft indtil dato. Kurserne gennemføres i lokalområdet på de steder, hvor der i forvejen foregår borgeraktiviteter på institutioner og gymnasier. Amtet har positive erfaringer med rygestopkurserne. Blandt andet har man haft succes med at invitere en eller to tidligere kursister til at fortælle om deres stopforløb ved kursusstarten.

Metodisk er man i gang med at uddanne instruktørerne til at arbejde aktivt med metoden empowerment. Som resultat af denne indsats er der blevet oprettet en selvkørende eks-rygerklub, hvor der også er adgang for rygere. Klubben har kørt over et halvt år og har fået flere medlemmer. Kursister med særlige vægtproblemer orienteres om de tilbud, der findes rundt om på øen.

I Bornholms Amt stiler man imod at forankre rygestoptilbuddet, men der foreligger ikke konkrete planer for, hvordan forankringen skal ske.

Arbejdspladser

- Rygefvænnning er blevet udbudt siden år 2000
- I år 2001 har 60 hjemmehjælpere deltaget på et lynkursus.
- I år 2001 har man foreløbig haft to rygestopkurser.
- I år 2001 har foreløbig 2 arbejdspladser fået tilbudt hjælp til indførelse af rygepolitik.
- Rygestopkurserne er gratis for deltagerne
- Hjælp til indførelse af rygepolitik er gratis for arbejdspladser
- Deltagerne får udleveret et værdibevis på 200 kr. til nikotinerstatning
- Effekten af lynkurserne er endnu ikke gjort op, men målet er, at 40% af kursisterne er røgfri efter et år.

Succeskriterier for perioden 2000-2002:

Mindst 250 storrygere skal have været på rygestopkursus

Mindst 250 storrygere skal have været på lynkursus

40% skal være røgfri efter et år

Succeskriterier for rygepolitik

Mindst 60 arbejdspladser skal være tilbudt støtte til formulering og indførelse af rygepolitik

Tilbud til storrygere på arbejdspladserne er et fire-årigt projekt, der blev indledt i år 2000.

Projektets overordnede målsætning er at reducere antallet af storrygere på bornholmske arbejdspladser ved i samarbejde med virksomhedernes ledelse, samarbejdsudvalg og gerne støttet aktivt af fagforeningerne at få etableret rammer for rygestopkurser og rådgivning til rygerreduktion. Antallet af erhvervsaktive storrygere i amtet er ikke gjort op.

Der er indtil videre iværksat rygestoptilbud på fire arbejdspladser. Mangel på instruktører har begrænset omfanget noget, men i øjeblikket er man i stand til at imødekomme efterspørgselen. Så snart man har fået uddannet flere instruktører, vil indsatsen overfor arbejdspladser blive intensiveret. Der er udviklet markedsføringsmateriale specifikt til virksomheder.

Som et nyt projekt planlægges en indsats rettet mod social ulighed i sundhed, da der er planer om aktiviteter på aktiveringsområdet., hvor man ved, at der findes mange rygere.

Med hensyn til rygepolitik er det målet, at offentlige og private arbejdspladser indfører rygepolitikker, der giver medarbejdere og andre en reel mulighed for at fravælge røg. Et andet mål er at få fagforeninger til at støtte medlemmernes rygestop og understøtte rygepolitikker i fagforeningsregi.

Gravide

- Tilbuddet har eksisteret siden år 1999
- Antallet af deltagere for år 2000 er ikke gjort op.
- Tilbuddet omfatter individuel rådgivning
- Tilbuddet er gratis for deltagerne
- Deltagerne får udleveret et værdibevis på 200 kr. til nikotinerstatning
- Succesraten efter et år er ukendt

Succeskriterier:

Ingen gravide skal ryge ved deres første lægekonsultation

Gravide rygere skal holde op med at ryge.

I Bornholms Amt tilbydes individuel vejledning til alle gravide rygere. Man har desuden tilbudt enkelte gruppekurser. Erfaringerne med tilbuddet er, at det er svært at få de gravide motiveret til at stoppe med at ryge. Man kan ikke i øjeblikket indfri målsætningen om, at ingen gravide skal ryge ved deres første lægekonsultation. På baggrund af disse erfaringer vil der blive set nærmere på jordemødrenes rådgivning af de gravide, og undersøgt, hvad der kan gøres for at højne de gravides motivation.

Udviklingsområder

Rygeafvænnning

Sygehuse

Bornholms Amt har taget initiativ til samarbejde med Bornholms Amt Centralsygehus med henblik på at gøre sygehuset røgfrit.

Almen praksis

De praktiserende læger henviser patienter til de eksisterende tilbud. Fremover er det et mål i Bornholms Amts kræftplan at de indkaldte patienter til planlagt operation skal tilbydes samtaler om rygestop hos egen læge. I år 2001 har man i amtet påbegyndt udviklingen af en interventionsmodel for indsatsen, som man regner med vil være færdig ved årsskiftet.

Øvrige indsatsområder

Forebyggelse af rygestart blandt børn og unge

Bornholms Amt ønsker at igangsætte en indsats på skolerne. Forebyggelseskonsulenten har i maj 2001 inviteret folkeskolerne til samarbejde og har opfordret dem til at sende lærerne på instruktørkursus.

I Bornholms Amt ønsker man også at udvikle et tilbud til de lokale ungdomsskoler og forebyggelseskonsulenten er i færd med at indhente informationer om, hvilke metoder der

benyttes andre steder i landet. Tanken er at tilbyde lærerne at blive uddannet til rygestopinstruktører. Man overvejer også at benytte sig af ung-til-ung formidling, hvor unge taler med andre unge om ryg.

Netværk og kommunikation

Forebyggelseskonsulenten afholder regelmæssigt møder for og med alle rygestopinstruktører. Netværksmøderne er højt prioriterede. Også jordemødre, der er uddannet som rygestopinstruktører inviteres til at deltage på møderne. Der er desuden udviklet en vejledning til rygestopinstruktørerne med retningslinier for tavshedspligt med videre.

Kommunikationen mellem rygestopenheden, sygehuset og de praktiserende læger foregår dels via en arbejdsgruppe om præoperative rygestoptilbud og dels uformelt og direkte med de forskellige samarbejdspartnere.

Fremtidsperspektiver

Forvaltningen har foreløbig sat en langsigtet strategiudvikling i bero. Forvaltningen afventer sammenlægningen af de fem kommuner med amtet i 2003, der kommer til at afgøre den fremtidige organisering af forebyggelses- og sundhedsfremme indsatsen i amtet.

Særlige kompetencer i forhold til et nationalt samarbejde

Bornholms Amt har udviklet kompetencer på at arbejde metodisk med metoden empowerment. Erfaringerne herfra kan være til inspiration for andre amter.

Fyns Amt

Mål for tobaksindsatsen

I Sundhedsplan år 2000 for Fyns Amt opstilles følgende mål for tobaksområdet:

1. Antallet af fynske rygere skal reduceres markant
2. Antallet af nye fynske rygere skal begrænses
3. Fyns Amt skal gøres røgfrit for ikke rygende fynboer

Midler

Budget for år 2001

I alt 1.050.000 kr. excl. løn.

Budget for år 2002

Det er indstillet, at der bevilges mindst de samme midler som i år 2001.

Centrale personaleressourcer

I Fyns Amt er ansat en projektmedarbejder på fuld tid.

Rygeafvænning

Apoteker

Rygeafvænning er blevet udbudt siden oktober 2000

Målgruppen er fynske borgere

Tilbuddet omfatter gruppeforløb, individuel rådgivning og opfølgende aktiviteter.

I år 2000 deltog i alt 167 borgere.

I år 2001 forventer man 1100 deltagere.

Tilbuddet er gratis

Der gives ikke tilskud til nikotinerstatning

Succesraten lige efter kurset er 48% og efter 3 måneder 33%. Den 1-årige succesrate kendes ikke endnu.

Amtet har udarbejdet følgende succeskriterier for indsatsen på apotekerne:

At der er tilfredshed hos borgerne med kursets form, afholdelse og indhold.

At udbuddet er tilstrækkeligt stort til at undgå lange ventelister

At succesraten efter et år følger den internationale standard på 20–25%

At tilbuddet dækker Fyn i forhold til geografisk spredning

At henvisningsblanketter bruges af sundhedspersonalet (især læger og tandlæger).

At samarbejdspartnere er tilfredse med aftalen.

Rygeafvænning for borgere på apoteker er et tre-årigt projekt, (oktober 2000-juni 2003), som understøtter amtets langsigtede målsætninger for tobak og forebyggelse. Der er indgået aftaler med apoteker om, at de afholder mellem 2 og 4 gruppekursus årligt, samt gennemfører 10-15 individuelle rådgivninger. Deltagerantallet lever endnu ikke helt op til målsætningerne på området, men projektmedarbejderen arbejder på, at antallet kan øges blandt andet gennem et samarbejde med sundhedsvæsenet om henvisning til kurserne og en øget kursusaktivitet på apotekerne.

Sygehuse

Tilbuddet har eksisteret siden 1997 og er et fast tilbud på sundhedscentret i Rudkøbing

Tilbuddet omfatter grupperådgivning og individuelle rådgivninger i forbindelse med indlæggelse eller ambulans behandling

Tilbuddet henvender sig til patienter og pårørende

Tilbuddet er gratis

Der gives ikke støtte til nikotinerstatning

Der er ikke overblik over antallet af deltagere.

Det anses for væsentligt at organisere en samlet amtslig koordinering på sygehusområdet, som blandt andet skal bidrage til at udvide viften af tilbud og få dem kørt ind i sygehusenes daglige drift. Sygehusene har rygestopinstruktører som er meget motiverede for at arbejde med rygestop. Indsatsen på sygehuse er et område, som amtet vil satse på at strukturere og udvikle i de kommende år.

Gravide

- Tilbuddet er etableret i august 2001
- Rygeafvænnings foregår i jordemoderregi
- Tilbuddet omfatter en udvidelse af første jordemoderkonsultation med 15 minutter, der anvendes til en motiverende samtale med den gravide ryger
- Der tilbydes almindelige rygestopkurser for gravide og fædre
- Der afholdes informationsaftener, hvor fædre også er velkomne
- Der gennemføres individuelle rådgivningsforløb uden for jordemoderkonsultationerne.

Alle jordemødre i Fyns Amt har været på kursus i den motiverende samtale for at kunne føre en motiverende samtale med den gravide ryger ved første jordemoderkonsultation. Rygestoptilbuddene varetages af 15 jordemødre, der er uddannet rygestopinstruktører. Projektet er en del af en ny Fødeplan i Fyns Amt, hvor rygeafvænnings er prioriteret. Projektet er to-årigt.

Udviklingsområder

Forebyggelse af rygestart blandt børn og unge

Der er ansøgt om midler til et pilotprojekt om Sundhedsfremmende og Forebyggende indsats via sundhedsplejen ved brug af metoden "aktive vurderinger".

Netværk og kommunikation

I Fyns Amt er der uddannet 126 rygestopinstruktører, som er fordelt på faggrupperne jordemødre, farmaceuter, farmakonomer, sygeplejersker, diætister og sos-assistenten. Ikke alle instruktører i amtet er aktive i arbejdet med rygestop. Fyns Amt har i et 4-årigt projekt etableret et netværk for instruktørerne, og der afholdes fire netværksmøder årligt med 25-50 deltagere. Erfaringen viser, at det er vigtigt at sende skriftlige opfølgninger på møderne, sådan at ny viden og inspiration ikke bliver glemt, men kan repeteres og bruges i praksis.

Fremtidsperspektiver

Efter årsskiftet oprettes et nyt stående udvalg i Fyns Amt, Udvalget for Forebyggelse og Sundhed. Med det nye udvalg og den 10-årige forebyggelsesstrategi, har man fra politisk side ønsket et øget fokus på forebyggelse.

Fyns Amt står over for i år 2002 at arbejde videre ud fra idékataloget vedrørende forebyggende indsatser på tobaksområdet.

Særlige kompetencer i forhold til et nationalt samarbejde

I Fyns Amt er samarbejdsaftaler med apoteker et område, hvor amtet har en særlig kompetence, der kan komme andre amter til gavn. Der er interesse for at udvikle modeller for, hvordan man kan motivere fagpersoner og understøtte muligheden for at udvalgte faggrupper arbejder med forebyggelse på tobaksområdet.

Sønderjyllands Amt

Mål for tobaksindsatsen

I "Plan for det rygeforbyggende arbejde for voksne i Sønderjyllands Amt 2001-2006" opstilles følgende otte målsætninger for tobaksindsatsen:

At borgerne har tilgængelige nuancerede rygestoptilbud i nærmiljøet

At patienter i forbindelse med sygdom og behandling får et konkret og struktureret tilbud om støtte til rygeophør

At alle gravide og vordende fædre tilbydes støtte til rygeophør

At udvikle relevante rygestoptilbud til udsatte grupper med henblik på at udjævne den sociale ulighed i sundhed

At motivere borgere, patienter og personale til rygeophør

At der i videst muligt omfang skabes røgfri miljøer, og at rygning fjernes fra det offentlige rum, samt implementering og revision af organisationers og miljøers rygepolitikker støttes.

Midler

Budget for år 2001

763.000 kr.

Budget for år 2002

Det indstilles, at der bevilliges 763.000 kr. til tobaksområdet.

Centrale personaleressourcer

I Sønderjyllands Amt er ansat en forebyggelseskonsulent, der har tobak som et af sine arbejdsområder. Derudover er der 1/4 medarbejder til at arbejde med tobaksindsatsen på arbejdspladser.

Rygeafvænning

Sund By

Sønderjyllands Amt er med i Sund By Netværket, men der bliver kun tilbudt rygeafvænning i dette regi i Sund By butikken i Nordborg Kommune.

Apoteker

- Tilbuddet har eksisteret siden efteråret 2000
- Tilbuddet omfatter gruppekursus og individuel rådgivning
- Det koster 250 kr. at deltage i et rygestopkursus
- der er i alt blevet afholdt 31 kurser med i alt 341 deltagere.
- Amtet forventer at udbyde tilbuddet til 600 kursister om året.
- Succesraten er ikke opgjort.
- Effekten af kurserne vil blive evalueret via den nationale rygestopbase

Succeskriterier:

At mindst 35% af deltagerne gennemfører rygestop og er røgfri efter 6 mdr.

Indtil videre har Sønderjyllands Amt tilbudt borgerrettede kurser i form af et samarbejdsprojekt mellem Ribe Amt og Apotekerforeningen, som i alt 20 apoteker har

deltaget i. Ved opstarten af tilbuddet gennemførte man en særundersøgelse, hvor 28% af de adspurgte sagde, at de gerne ville bruge apoteket til rygestophjælp, hvilket er mere end på landsplan.

Apotekerne oplever en stadig stigende efterspørgsel på flere kurser, og der er oprettet en venteliste. Der er oprettet en hjemmeside for tilbuddet, men man ved ikke i hvilket omfang den bliver brugt.

Samarbejdet har været positivt, og Sundhedsafdelingen i Sønderjyllands Amt har derfor indstillet til Sundhedsudvalget at det fortsættes, og at amtet indgår en kontrakt med apotekerne. Den fremtidige målsætning er, at der er åbne rygestoptilbud på apoteker på mindst 8 steder geografisk spredt i Sønderjyllands Amt.

Sygehuse

- Rygeafvænning er blevet udbudt siden 1999
- Tilbuddet omfatter rygestopkurser og individuel rådgivning
- Tilbuddet er for personale
- Målsætningen er at udvide tilbuddet til patienter, pårørende og gravide
- Deltager antallet blandt personalet er ikke gjort op
- Ansatte, der ryger, får tilbudt nikotinerstatning til en uges forbrug
- Succesraten er ukendt

De fire somatiske sygehuse i Sønderjyllands Amt arbejder hen imod at blive røgfri for personale og pårørende senest i år 2004, mens patienter fortsat kan ryge i begrænset omfang. Sundhedsforvaltningen fungerer som faglig sparringspartner, mens sygehuse hver for sig lægger en plan for den konkrete fremgangsmåde og evaluerer tilbuddene om rygeafvænning. Målet er, at sygehuse skal være en specialfunktion for mere komplicerede rygestopforløb og modtage patienter fra de praktiserende læger. Der vil være behov for en særlig kompetenceudvikling for sygehuspersonalet for at kunne løfte denne opgave

Alle sygehuse i amtet har en rygestopcafé. På Aabenraa sygehus er caféen for personale, patienter og pårørende. På de øvrige sygehuse er caféen for personalet. Det er forvaltningens målsætning, at alle etablerede rygestopcaféer bliver tilgængelige for patienter og pårørende. Rygestopcaféerne er i øjeblikket projektbaserede og det er hensigten, at de skal være en driftsfunktion integreret i afdelingernes øvrige aktiviteter.

De foreløbige erfaringer viser, at færre ansatte end forventet tilmelder sig caféens tilbud, og man formoder, at de vælger at holde op på egen hånd eller opsøger andre tilbud. Men Sønderjyllands Amt ønsker at fastholde tilbuddet og udvide det til også at omfatte patienter og pårørende, som i stigende grad opsøger caféen.

Gravide

- Gravide har fået tilbudt rygeafvænning siden 1996
- Rådgiverne er jordemødre, der er uddannet som rygestopinstruktører
- Tilbuddet er for gravide og vordende fædre.
- Et tilbud til ufrivilligt gravide er under planlægning
- Tilbuddet omfatter rygestopkurser
- Tilbuddet er gratis
- Tilbuddet findes på alle jordemodercentre i amtet samt i Nordborg Kommune
- I øjeblikket modtager _ af de årligt ca. 3-400 gravide, der ryger ved 1. graviditetsundersøgelse tilbuddet om rygestopkursus.
- Succesraten (1997) er 41,7%

Den relativt høje succesrate kan muligvis forklares ved, at jordmødrene kontakter de gravide for at minde dem om og opfordre dem til at møde op.

Sundhedsafdelingen har indstillet til sundhedsudvalget, at der bliver afsat midler til normering af en jordemoderstilling mere med henblik på at udvide rådgivningen kapacitetsmæssigt og geografisk.

Almen praksis

Borgere kan hos egen praktiserende læge få tilbudt en kort rådgivning omkring rygevaner og rygestop. Det sker blandt andet hos de praksissygeplejersker, som er blevet uddannet som rygestopinstruktører og som bruger deres viden i det daglige arbejde. Der er ikke overblik over i hvilket omfang, rådgivningen sker systematisk.

De praktiserende læger er blevet informerede om muligheden for at henvise patienter til apotekerne. Der findes ikke for nærværende overblik over omfanget af henvisninger. Der er derfor planer om, at der bliver udviklet en eventuelt elektronisk henvisningsprocedure, der gør det muligt for ikke kun de praktiserende læger, men også tandlæger og sygehusafdelinger umiddelbart i rådgivningssituationen at tilmelde patienten til et relevant rygestoptilbud.

Det er derudover planen, at der bliver produceret og fordelt foldere til de praktiserende læger, jordemødre og andet sundhedspersonale, der taler med patienter/klienter om rygevaner.

Arbejdspladser

- Tilbuddet har eksisteret siden 1995
- Tilbuddet sker via Center for Sundhedsfremme på arbejdspladsen.
- Tilbuddet omfatter rygestopkurser, rygepolitik og temamøder
- Der bliver gennemført 4-5 arbejdspladskurser om året

Succeskriterier: ikke definerede

Tobaksindsatsen er tidligere sket på arbejdspladsernes henvendelse, men i år 2001 har Center for Sundhedsfremme på arbejdspladsen fået tilført ressourcer, så man har en _ person til at arbejde med rygning på arbejdspladsen. Det vil man benytte til at opprioritere tobaksindsatsen og øge markedsføringen overfor arbejdspladser blandt andet ved at distribuere foldere gennem arbejdstilsynet i forbindelse med, at tilsynet sætter en brancheindsats i gang overfor administrative arbejdspladser, der blandt andet vil omhandle indeklime.

Centret oplever primært efterspørgsel på rygestopkurser. Rygepolitik er ikke blevet efterspurgt i de senere år, og man har ikke fulgt op på de arbejdspladser, der har fået indført rygepolitik.

Indimellem har centret tilbudt kulitetest som et motiveringsværktøj og som et oplæg til at få igangsat samtaler om passiv rygning på arbejdspladsen.

Centret overvejer at igangsætte initiativer for at ændre de eksisterende rygepolitikker, der indtil nu har handlet om at give plads til både rygere og ikke-rygere og dermed har skabt gode forhold for, at rygere må ryge på arbejdspladsen. Man vil nu se på hvilke metoder og fremgangsmåder, der kan tages i brug for at begrænse rygning på arbejdspladsen.

Udviklingsområder

Rygeafvænning

Tandlægepraksis

Tandlægerne modtager foldere om de eksisterende rygestoptilbud, og der er i forvaltningen ønske om at etablere et mere konkret samarbejde. Det er et ønske, at tandlægerne skal kunne henvise klienter til rygestoptilbud, og det forventes, at de vil blive i stand til dette, når der er blevet etableret en henvisningsprocedure.

Social ulighed i sundhed

Sundhedsafdelingen opstiller i tobaksplanen 2002-2006 to delmål for tobaksindsatsen overfor socialt udsatte i Sønderjyllands Amt

- 1) At amtet i samarbejde med en eller flere kommuner og brugerne udarbejder rygepolitikker og rygestoptilbud i kommunernes aktiveringstilbud og på daghøjskoler.
- 2) At amtet i samarbejde med et eller flere sygehuse udarbejder et rygestoptilbud som en del af behandlingen/rehabiliteringen af udsatte grupper, der ikke kan profitere af de gængse tilbud.

Målgruppen er yngre eller midaldrende kvinder og mænd på dagpenge, kontanthjælp og bistand, der har længerevarende sociale og/eller sundhedsmæssige problemer. Gruppen er kendetegnet ved, at der er mange rygere, og mange sygemeldte.

Det påpeges, at feltet kræver nytænkning og metodeudvikling, en opgave, der ligger udenfor de eksisterende ressourcer i forvaltningen. Sundhedsafdelingen har derfor ansøgt om at få normeret en projektstilling til en fuldtidsmedarbejder i 3 år til at arbejde med social ulighed, samt ansøgt om at få afsat midler til uddannelse, kørsel og aktiviteter. Foreløbig er der aftalt møder med kursister og ledere på AOF, LOF og produktionshøjskolen i Sønderborg og lærerne herfra bliver uddannet som rygestopinstruktører i efteråret.

Øvrige indsatsområder

Røgfri miljøer

Sundhedsafdelingen har som målsætning over tid at udvikle et tilbud om støtte til etablering af rygepolitikker i restauranter. Planen er at udvikle en model for rygepolitik, som både er personalerettet og kunde/klientrettet. Baggrunden for at sætte en indsats i gang, er resultater fra amtets rygevaneeundersøgelse fra år 2000, der viser, at mange borgere ønsker røgfri områder i restauranterne. Sundhedsafdelingen har endnu ingen erfaringer med området og afventer, at STOP udvikler informationsmateriale.

Succeskriterierne er, at mindst 5 restauranter pr. år i et samarbejde med amtet skal etablere røgfrie afdelinger.

Forebyggelse af rygestart blandt børn og unge

I Sønderjyllands Amt er der udarbejdet en særskilt strategi- og handlingsplan for børn og unge i perioden 1999-2003.

I amtet er der i samarbejde med Sundhedsstyrelsen ansat en konsulent i en 3-årig projektstilling til at udvikle og etablere indsatser overfor børn og unge. Fremgangsmåden er at skabe undervisningsmuligheder i regi af netværket af sundhedsfremmende skoler, hvor

eleverne og skolens miljø inddrages aktivt og begreber som handlekompetence, netværk og medbestemmelse står centralt.

Der er planlagt 9 forskellige pilotprojekter for de næste 1 1/2 år alle indenfor den sundhedsfremmende skole. Det er planen, at alle projekter løber til og med julen 2002, hvorefter de evalueres. Pilotprojekterne spænder over indskolingsklasserne til 9. klasse.

Udover disse indsatser arbejdes der på at skabe et netværk af nøglepersoner i regionen bestående af lærere og sundhedsplejersker, der uddannes til at iværksætte tobaksindsatser med fokus på unge. Målet er at hver kommune i amtet er repræsenteret med en sundhedsfaglig og pædagogisk netværksperson, at korpset iværksætter mindst fire tobaksaktiviteter på hver skole, og at tobaksindsatsen forankres.

Netværk og kommunikation

Amtet har uddannet ca. 130 instruktører. Forebyggelseskonsulenten har en gang årligt et netværksmøde med instruktørerne. Derudover holder sygehusene i hver region 2 møder om året for uddannede instruktører.

Sygehusene og apotekerne har vist interesse for en dialog, så de kan trække på hinandens instruktører. Der påpeges et behov for, at amtet kan bidrage til at kvalificere flere geografiske fordelte ressourcepersoner på sygehusene, der kan varetage koordineringen af instruktørnetværket, så der bliver et tættere samarbejde mellem de lokale tilbud og sygehusene.

Fremtidsperspektiver

Sundhedsafdelingen har indstillet, at der oprettes en stilling som fuldtidskoordinator, der skal stå for de overordnede opgaver indenfor tobaksforebyggelsen i samspil med konsulenterne og projektmedarbejderne på de enkelte indsatsområder, og at der etableres en struktur i form af et lokalt videnscenter.

Særlige kompetencer i forhold til et nationalt samarbejde

Sønderjyllands Amt har udviklet en særlig kompetence i at udbyde rygeafvænnning via apotekerne i et samarbejde med Ribe, og det er derfor et område, hvor andre amter vil kunne hente inspiration til organisering af en tilsvarende indsats. Ligeledes har man gode erfaringer med at rådgive gravide, som andre amter kan lære af. Amtet har afsat ressourcer til at lancere en bred vifte af pilotprojekter i skolerne, og på dette område er man længere end i de fleste andre amter. Derfor vil erfaringerne herfra kunne blive en inspirationskilde for iværksættelsen af indsatser i andre amter. Systematiseringen af et sundhedsfagligt netværk i kommunerne er ligeledes en indsats, der kan være inspirerende for andre amter i etableringen af et samarbejde med kommuner.

Ribe Amt

Mål for tobaksindsatsen

Der foreligger ikke på nuværende tidspunkt en politisk vedtaget strategi med tilhørende mål for tobaksområdet i Ribe Amt. Mål i form af succeskriterier knytter sig primært til enkeltområder.

Midler

Budget for år 2001

160.000 kr.

Budget for år 2002

Det indstilles, at der bevilliges 1.150.000, 00 kr. til tobaksområdet.

Centrale personaleressourcer

Der er ansat en _ medarbejder på tobaksområdet.

Rygeafvænning

Apoteker

- Tilbuddet har eksisteret siden september 2000 og kører foreløbig som projekt til og med juni 2002.
- Det koster 250 kr. at benytte tilbuddet
- Man har haft 350 deltagere i oktober 2000-marts 2001
- Amtet forventer at 200 deltager i tilbuddet i år 2001
- Der gives ikke tilskud til nikotinerstatning
- Der er koblet en hjemmeside på tilbuddet
- Succesraten bliver gjort op ved årets udgang

Succeskriterier: At samtlige apoteker i regionen deltager og afholder mindst to gruppeforløb årligt.

Som et led i Ribe Amts forebyggelsesindsats har man valgt at tilbyde rygeafvænning til borgerne via apotekerne, fordi amtet er tyndt befolket og tilbuddet skal være tilgængeligt i alle dele af amtet. Projektet er blevet muliggjort gennem et økonomisk tilskud fra Apotekerforeningen og de enkelte apoteker og ved, at projektet udføres i samarbejde med Sønderjyllands amt.

Samarbejdet blev afsluttet i sommeren 2001.

En del af tilbuddets etablering har været opkvalificering af apoteksassistenterne til den nye funktion som undervisere.

Sygehuse

Sygehusledelserne i Ribe Amt arbejder på at gøre sygehusene røgfri. Det forventes, at der over tid trinvist vil blive iværksat en indsats efter modellen i netværk af forebyggende sygehuse. I øjeblikket er der projekter på enkelte sygehuse, der tilbyder individuel rådgivning for indlagte patienter. Amtets Afdeling for Sundhed, Kvalitet og Udvikling har ikke kendskab til aktivitetsniveauet på de enkelte afdelinger. Der er ikke taget stilling til, om tilbuddet bliver udvidet til at omfatte alle patienter og pårørende og på længere sigt borgere.

Almen praksis

I Ribe Amt har praktiserende læger i amtet fået tilbudt uddannelse i den motiverende samtale, så de kan motivere patienterne til at holde op med at ryge. Det er et tilbud, som mange læger har taget imod og vil kunne bruge i arbejdet med livsstilsrelaterede sygdomme. Metoden er en enkel og evidensbaseret teknik.

Lederne i lokale efteruddannelsesgrupper for praktiserende læger har fået tilbudt et forløb og har derefter solgt idéen til deres gruppe. Indsatsen finansieres af lægernes kvalitetsudviklingsudvalg. I efteråret 2001 bliver 1/4 del af lægerne uddannet i den motiverende samtale, og de opfordres til at henvise patienterne til rygestoptilbuddet på apotekerne. Det er ikke registreret i hvilket omfang, lægerne henviser.

Succeskriterier: At 2/3 af de praktiserende læger har fulgt et kursus i motiverende samtaleteknik over 3 år.

Gravide

I Ribe Amt får gravide rygere tilbudt rygeafvænning på amtets jordemodercentre. Antallet af gravide, der benytter sig af tilbuddet er ukendt. Succesraten er ikke gjort op.

Udviklingsområder

Rygeafvænning

Arbejdspladser

Ribe Amt er ved at opbygge et samarbejde med BST og Arbejdstilsynet om sundhedsfremme på arbejdspladserne. Dette vil blandt andet omfatte rygestopkurser.

Øvrige indsatsområder

Forebyggelse af rygestart blandt børn og unge

Afdelingen for Sundhed, Kvalitet og Udvikling Ribe Amt har frikøbt en lærer til arbejde med tobaksområdet i skoleregi. Der har eksisteret et netværk i regi af de sundhedsfremmende skoler i 3-4 år, som nu bliver åbnet for alle skoler i amtet. Samtidig bliver der oprettet et temanetværk om røg, hvor lærere kan deltage med det mål at udarbejde arbejdsmetoder.

Afdelingen for Sundhed, Kvalitet og Udvikling indgår i en fælles arbejdsgruppe om rygning på ungdomsuddannelserne sammen med Frederiksborg Amt, Storstrøms Amt, Kræftens Bekæmpelse og STOP. Der er tale om et udviklingsprojekt, hvor man vil udvikle og afprøve nye metoder til tobaksindsatser i en dialog med skolerne.

Netværk og kommunikation

I Ribe Amt er uddannet 50-60 rygestopinstruktører. 20-25 er apoteksassistenter. Derudover råder man over rygestopinstruktører blandt lærere og jordemødre. Omkring 40 personer arbejder aktivt som rygestopinstruktører. Forebyggelseskonsulenten har kontakt til halvdelen af rygestopinstruktørerne og vurderer, at hver især underviser på 2-3 kurser om året. I apotekerregi afholder forebyggelseskonsulenten møder med instruktørerne 2-3 gange årligt. Derudover har hun løbende kontakt med instruktørerne om praktiske spørgsmål.

Der ligger en væsentlig udviklingsopgave i at etablere en systematisk henvisningsprocedure fra praktiserende læger og jordemødre til rygeafvænningsstilbuddet på apotekerne, samt mellem sundhedsplejersker og jordemødre, praktiserende læger og sygehus, sådan at tilbuddene bliver kædet sammen. Opgaven forudsætter, at der bliver skabt et overblik over indsatserne og deres kvalitet.

Fremtidsperspektiver

Afdelingen for Sundhed, Kvalitet og Udvikling har sammen med DSI udarbejdet en strategioplæg. Tobaksområdet vil blive det væsentligste arbejdsfelt for en ny medarbejder i Afdelingen for Sundhed, Kvalitet og Udvikling.

Særlige kompetencer i forhold til nationalt samarbejde

I Ribe Amt har man høstet erfaringer med rygeafvænnning på apoteker og har haft succes med at indlede et samarbejde med praktiserende læger om patientsamtaler. Det er områder, hvor andre amter vil kunne hente inspiration fra amtets erfaringer.

Vejle Amt

Mål for tobaksindsatsen

I Sundhedsplan for Vejle Amt 1998-2001 opstilles følgende mål for tobaksområdet:

Andelen af rygere i Vejle Amt skal reduceres med mindst 1% om året, således at højst 32% af voksenbevoksningen er rygere i år 2000. Samtidig skal faldet i Vejle amt være større end det gennemsnitlige fald på landsplan.

Midler

budget for 2001

1,9 mio. kr.

Budget for 2002

Det er indstillet, at der bevilliges 2 mio. kr.

Centrale personaleressourcer

I Vejle Amt er der ansat 1 tobakskonsulent

Rygeafvænnning

Vejle Amts tobaksforebyggende indsats bygger blandt andet videre på erfaringer fra amtets projekt "Vejle Amt - et røgfri amt" i 1996-1997.

Apoteker

- Tilbuddet har eksisteret siden november 1999
- Tilbuddet omfatter gruppekursus og individuel rådgivning
- Det koster 500 kr. at benytte tilbuddet
- 228 deltog i tilbuddet fra 1. november til 1. juni 2000
- Intet fast tal på hvor mange man forventer deltager i 2001
- Succesraten efter et år er 45%
- Vejle Amt betaler halvdelen af udgifter til nikotinerstatning i max 3 mdr.

Succeskriterier: Så mange som muligt skal holde op

Vejle Amt har siden november 1999 haft en samarbejdsaftale med apotekerne om rygeafvænnning. Vejle amt er det eneste amt i landet, der har søgt tilladelse hos Sundhedsministeriet til at give 50% tilskud til nikotinerstatning. Den fulde brugerbetaling har ikke holdt borgerne tilbage fra at tilmelde sig. Det vurderes, at tilskuddet til nikotinerstatning har været afgørende for interessen. Samarbejdsaftalen forventes behandlet politisk i slutningen af oktober 2001.

Sygehuse

- På Kolding Sygehus er der blevet tilbudt rygeafvænnning for personale, patienter og pårørende siden efteråret 1999
- Tilbuddet omfatter hjælp til ændring af rygevaner

- Tilbuddet er gratis
- Pårørende og indlagte patienter får tilbudt gratis nikotinerstatning til en uges forbrug efter udskrivning.
- I år 2000 havde man 45 kontakter med personale
- Fra januar 2000-april 2001 havde man 257 kontakter med pårørende og patienter.
- Succesraten er ukendt

Kolding Sygehus er forebyggende sygehus i Vejle Amt. Her har man en rygestopcafe, der kører for 1 år ad gangen. I caféen er ansat to rygestopinstruktører på 30 timer hver. Caféen har gode erfaringer med at følge op på patienterne efter udskrivning fra sygehuset. Man har også erfaring for at nå mange socialt udsatte gennem tilbuddet.

Udover at tilbyde rygeafvænning til personale, patienter og pårørende, underviser rygestopinstruktørerne personalet og er med til at udvikle rygepolitikker på afdelingerne. På 12 af sygehusets afdelinger ryger personalet ikke længere i arbejdstiden. Sundhedsudvalget sætter sig som mål at udbrede konceptet til Horsens Vejle og Fredericia sygehus i løbet af år 2002.

Gravide

- Gravide har fået tilbudt rygeafvænning siden 1998
- Tilbuddet udbydes på alle fire jordemodercentre i amtet.
- Hvert center gennemfører fire kurser om året – sammenlagt 16 kurser

Succeskriterier: At de fire kurser på hvert center bliver fyldt op.

Der har været gennemført kurser på næsten alle jordemodercentre, men holdene har ikke været fyldt op. Sundhedsudvalget har derfor afsat ekstra ressourcer til jordemødrene, så de i dag får 36 timer til hvert kursus inklusiv forberedelse, der omfatter ekstra opkald, hvor de gravide bliver mindet om mødeaftalen. Derudover har man søgt at styrke jordemødrenes samtaleteknik ved at give alle tre kursusdage i den motiverende samtale. Rådgivningsfunktionen forventes at overgå til drift i 2002.

Arbejdspladser

Projektet røgfrit amt blev efter afslutningen i 1997 forankret i Vejle Amt - et hjerteamt, der har eksisteret siden 1998. Der er i dette regi arbejdet med sunde arbejdspladser, hvoraf røg har været et af elementerne.

- Indsatsen består i konsulentbistand til implementering af rygepolitik, peptalk og formidling af rygestopinstruktører til virksomheder, der henvender sig.
- Antallet af arbejdspladser, der har benyttet sig af tilbuddet er ikke opgjort

Succeskriterier: Vejle amt har ikke definerede mål for tobaksindsatsen på arbejdspladser

Henvendelser fra arbejdspladser går via forebyggelseskonsulenten til rygestopinstruktører, når der efterspørges rygestopkurser på virksomheder. På nuværende tidspunkt kan efterspørgslen på rygeafvænning fra virksomheder imødekommes.

Arbejdspladsindsatsen bliver fortsat varetaget af amtets hjertesekretariat, der arbejder med sunde virksomheder indenfor livsstilsområderne. Her vil tilbuddene blive taget op til revision i relation til det nyetablerede nationale Center for Sunde Arbejdspladser. Indtil videre er der ingen evaluering af indsatsen på arbejdspladserne.

Øvrige indsatsområder

Almen praksis

Vejle Amt og de praktiserende læger har indgået en samarbejdsaftale i sommeren 1999, hvor lægerne opfordres til at opstille en personlig rygeprofil på patienterne og henvise dem, der ønsker at stoppe til rygeafvænning på apotekerne. En midtvejsevaluering fra apotekerne fra juni 2001 viser, at henvisningen fra praktiserende læger kan forbedres væsentligt. Det planlægges derfor at initiere en undersøgelse af lægernes patientsamtaler om rygning.

Småbørn

En af målsætningerne i projekt "Vejle Amt - et røgfri Amt" har været at få indført rygepolitikker i de 263 daginstitutioner og i de ca. 1868 dagplejemødres hjem via kommunerne i Vejle Amt. Resultaterne har været, at der er blevet indført rygepolitikker på henholdsvis 22% af daginstitutionerne og blandt 21% af dagplejemødrene. Siden projektets afslutning i 1997 har indsatsen været reduceret.

Indsatsen har også omfattet en målsætning om at integrere problematikken om børns udsættelse for passiv rygning i sundhedsplejerskernes daglige arbejde gennem de 16 kommunale sundhedsplejeordninger. Målet om at undervise på de 16 ordninger er blevet opfyldt.

Ældreområdet

Som led i projektet i 1996-1997 blev der iværksat en bred indsats med henblik på at indføre rygepolitik i hjemmeplejen, praktiserende læger, plejehjem, ældrecentre m.m. I dag bliver der gennemført indsats på området efter henvendelse. I foråret 2001 er der blevet afholdt to peptalk aftener i hjemmepleje- og plejehjemsregi, som mundede ud i to rygestopkurser for personalet.

Udviklingsområder

Tandlægepraksis

Tobakskonsulenten har udarbejdet et forslag til en samarbejdsaftale med tandlægerne, hvor de bliver opfordret til at tale med patienter om rygning og journalisere samtalerne. Forslaget er i efteråret 2001 til høring i det amtslige samarbejdsudvalg for praktiserende tandlæger. Der er ikke defineret mål for samarbejdet.

Forebyggelse af rygestart blandt børn og unge

Som led i røgfrit Amt projektet blev der iværksat en bred indsats overfor skolebørn og unge via skoler, fritidsklubber og uddannelsesinstitutioner med henblik på at indføre en rygepolitik på disse steder. Indsatsen fortsættes nu på baggrund af henvendelser.

Der er i foråret 2001 blevet indledt kontakt til alle skoler og skolebestyrelser i anledning af den ny lov om røgfri folkeskoler med henblik på at bistå skolerne med at indføre rygepolitikker. I den forbindelse har man været ude på 10 folkeskoler i amtet. Tobakskonsulenten afventer nu interesselilkendegivelser fra de øvrige skoler.

Vejle Amt er desuden i samarbejde med Sønderjyllands Amt i færd med at uddanne unge nikotinister, som man vil bruge som formidlere og undervisere overfor eleverne.

Netværk og kommunikation

Der er én gang om året møder med alle uddannede rygestopinstruktører i amtet og det vurderes, at det er meget væsentligt at opretholde kontakten, da instruktørerne har behov for jævnligt at få tilført ny viden og inspiration. Sundhedsfremme- og sygesikringsafdelingen har også jævnligt kontakt til rygestopcaféen på Kolding sygehus og har et tæt samarbejde med apotekerne. Den tværgående kommunikation vurderes som god og. Mellem parterne er der enighed om metoder og mål for indsatsen.

Fremtidsperspektiver

En af amtets udfordringer er indførelse af rygeprofiler på alle indlagte patienter. Her efterlyses en database på nationalt plan. Arbejdspladser er et andet område, hvor der kan være behov for at få skabt et overblik over indsatsen og støtte indførelsen af rygepolitikker.

Særlige kompetencer i forhold til et nationalt samarbejde

Vejle Amt har gode erfaringer med rygeafvænning på apoteker og i sygehusregi.

Ringkjøbing Amt

Mål for tobaksindsatsen

- I Rygehandlingsplan for Ringkjøbing Amt 2000-2003 opstilles følgende mål for indsatsen på tobaksområdet:
- at Ringkjøbing Amt tilbyder hjælp til rygestop i form af information, uddannelse af instruktører, borgertilbud om stopkurser og oplysning til gravide.
- at Ringkjøbing Amt forebygger tilgangen af nye rygere, hvilket indebærer en høj prioritering af indsatser over for børn og unge
- at Ringkjøbing Amt sikrer røgfri miljøer og en ikke-ryger kultur hvor børn og unge færdes, på arbejdspladser og offentligt tilgængelige områder.

Midler

Budget for år 2001

780.000 kr. inkl. løn og midler til storrygerprojekt.

Budget år 2002

Storrygerprojektet udløber februar 2002, men der er mulighed for, at tobaksområdet får supplerende midler til forskellige projekter som et led i Ringkjøbing Amts kræfthandlingsplan.

Centrale personaleressourcer

Til at varetage Ringkjøbing Amts indsats på tobaksområdet er der ansat to rygekonsulenter og en koordinator for Storrygerprojektet, som alle arbejder på halv tid. Vicekontorchefen for specialrådgivningsafdelingen varetager desuden opgaver på området.

Rygeafvænning

Apoteker

- Rygeafvænning er siden foråret 2001 blevet udbudt på 6 apoteker i Ringkjøbing Amt
- Tilbuddet omfatter gruppekurser
- Målgruppen er amtets borgere
- Deltagerudgiften er 100 kr.
- Der gives ikke tilskud til nikotinprodukter
- Succesmålet er, at 200 borgere har mulighed for at deltage i et rygestopkursus i perioden indtil februar 2002
- Evaluering af kursernes effekt sker via den nationale rygestopbase.
- Konceptet med at tilbyde rygestopkurser til borgerne via apoteker evalueres eksternt af Den Medicinske Forskningsenhed, Ringkjøbing Amt

Rygestopkurser på apoteker er en del af Storrygerprojektet i Ringkjøbing Amt, som udløber i februar 2002. Der ansøges om flere midler til at fortsætte projektet, der har fået støtte af det tidligere Tobaksskaderåd. De fleste af amtets apoteker har før Storrygerprojektet tilbudt hjælp til rygeafvænning enten på individuel eller gruppebasis, typisk med en pris per forløb på 500 kr. Prisen gjorde det vanskeligt for apotekerne at rekruttere deltagere, og det er formålet med den amtslige støtte at ændre denne situation.

Sygehuse

- Der tilbydes rygeafvænning til ansatte på Herning-, Lemvig-, Holstebro og Herning Sygehus
- Rygeafvæningen omfatter rygestopkurser og nogle steder lynkurser og individuel rådgivning.

De fem sygehuse i Ringkjøbing Amt har fået tilbudt rygestopaktiviteter som led i Ringkjøbing Amts Storrygerprojekt. Der er ikke kendskab til, hvorvidt der på sygehusene foregår rygeafvænning af patienter og pårørende.

Arbejdspladser

- Tilbud om rygestopkurser, rygereduktionskurser og lynkurser på arbejdspladser i Ringkjøbing Amt
- Tilbud til arbejdspladser om at uddanne egne rygestopinstruktører
- Tilbud om bistand i forbindelse med at indføre rygepolitik
- Alle tilbud er gratis
- Tilbuddet evalueres.

Fokus på røg på arbejdspladser er en del af Storrygerprojektet i Ringkjøbing Amt. Omkring 50 af de største arbejdspladser i Ringkjøbing Amt fik ved projektets start tilbuddet om at deltage. I september 2001 er der blevet etableret aftaler med ca. 20 offentlige og private arbejdspladser om at indgå i projektet på forskellig vis. Arbejdspladserne deltager i forskelligt omfang og på forskellig måde.

Udviklingsområder

Rygeafvænning

Gravide

- tilbud om kurser og individuel rådgivning i jordemoderregi

I efteråret 2001 skal der lægges en strategi på området, og hvordan projektet bliver udformet afhænger blandt andet af økonomien.

Børn og unge

- information om rygning og rygepolitik på skoler og efterskoler
- informationsmateriale og uddannelse af rygestopinstruktører på skoler og uddannelsesinstitutioner
- tilbud om rådgivning og kurser til unge rygere, der ønsker at holde op

Børn og unge er et højt prioriteret indsatsområde i Ringkjøbing Amts forebyggelsesplan, og kontakt til skoler og efterskoler er startet. Tobaksindsatsen overfor unge bliver sammentænkt med andre forebyggelsesområder, da rygning ofte kan være en del af et brede livsstilmønster.

Øvrige indsatsområder

Almen praksis

- Tilbuddet påbegyndes i løbet af år 2002
- Formålet er at systematisere indsatsen blandt praktiserende læger, der skal opspore rygere, tilbyde motiverende samtale og henvise rygere til de eksisterende tilbud

Netværk og kommunikation

I Ringkjøbing Amt er der uddannet 61 rygestopinstruktører. Rygekonsulenterne har kontakt til ca. 40-50 aktive rygestopinstruktører og har i foråret og sommeren 2001 arbejdet fokuseret på at etablere et netværk for gruppen af rygestopinstruktører

I Ringkjøbing Amt er indsatsen på tobaksområdet organiseret via en ryge-styregruppe, hvor der deltager en repræsentant fra sundhedsfremmeafdelingen, et sygehus, et apotek, en jordemoder og tre deltagere fra specialrådgivningsafdelingen. Rygestyregruppen afholder møder hver anden måned, hvor de overordnede linjer bliver afstemt. Derudover er der møder mellem de tre ansatte og vicekontorchefen hver anden uge.

Fremtidsperspektiver

Der er i Ringkjøbing Amt kommet større politisk fokus på tobaksområdet, hvilket blandt andet viser sig ved, at der i år 2001 er oprettet to tidsbegrænsede halvtidsstillinger. Desuden er der overflyttet en fast halvtidsstilling fra en anden afdeling. Indsatsen i Ringkjøbing Amt er i sommeren 2001 i en startfase og de kommende udfordringer er at få overført apotekertilbuddet for borgere til drift og at styrke netværket af rygestopinstruktører både i antal og i kompetence.

Af geografiske hensyn har man i Ringkjøbing Amt valgt at lave kurserne i de netværk, særligt arbejdspladserne, hvor borgerne allerede befinder sig. Dette er et centralt sundhedsfremmepincip, hvor fordelene er, at der ud over et fokus på patienter også ydes en forebyggende indsats over for de raske borgere. Fremover er det et mål at arbejde tværfagligt og flerspektret i forhold til livsstil set som en helhed, især når det gælder unge og social ulighed.

Særlige kompetencer i forhold til nationalt samarbejde

Ud over erfaringerne fra storrygerprojektet på arbejdspladser har Ringkjøbing Amt en særlig kompetence i sundhedsfremme, hvor rygning bliver integreret med andre forebyggelsesområder.

Aarhus Amt

Mål for tobaksindsatsen

I Udkast til sundhedsplan for Aarhus Amt 2001 opstilles følgende mål for indsatsen:

- Alle borgere i amtet skal have lokal adgang til rygestop.
- Metoder til rygestop for borgere uden for arbejdsmarkedet, herunder storrygere, skal udvikles.
- Der skal ydes støtte til rygepolitik og rygestop på offentlige og private arbejdspladser.

Midler

Budget for år 2001:

1.700.000. kr. inkl. løn

Budget for år 2002:

Budget fra år 2001 vil sandsynligvis fortsætte ind i år 2002.

Centrale personaleressourcer

Der er ansat en projektkoordinator på 30 timer og en projektkoordinator på halv tid til at varetage tobaksindsatsen. Derudover er der en sekretærstilling tilknyttet området.

Rygeafvænning

Storrygere uden for arbejdsmarkedet

- Tilbuddet har eksisteret siden september 2000
- Målgruppen er deltagere på projektcentre og den regionale daghøjskole, samt personale.
- Tilbuddet omfatter udvikling af voksenpædagogiske uddannelses tilbud, motiverende samtaler og italesættelse af problemstillinger.
- Deltagerantallet lader sig ikke gøre op, da projektet ud over 14 kursusdeltagere, henvender sig til storrygere, der endnu ikke er klar til at deltage i kurser.
- Evalueringsplanen er designet kvalitativt, fordi projektet blandt andet er specielt fokuseret på holdningsændringer.

Erfaringen på området viser, at storrygere uden for arbejdsmarkedet ikke kan nås via de metoder, der bruges i de gængse borgertilbud. Der ligger derfor en vigtig opgave i at udvikle og afprøve nye metoder til at opfylde målgruppens behov bedst muligt. Projektet har modtaget støtte fra det tidligere Tobaksskaderåd.

Sygehuse

- Projekter har eksisteret siden 1999 og er ophørt år 2000
- Projekterne har omfattet individuelle rådgivninger i forbindelse med indlæggelse eller ambulans behandling
- Projekterne henvendte sig primært til lunge- og hjertepatienter
- Tilbuddet er gratis
- I år 1999 deltog ca. 400 patienter.
- I år 2000 deltog ca. 100 patienter
- Der gives ikke støtte til nikotinerstatning
- Der har været indsatser på udvalgte sygehuse

- En evaluering er ved at blive gjort færdig

Aarhus Amt har sideløbende med patienttilbud etableret et netværk for sygehuspersonale, der arbejder med rygestop. Derudover er en rygevanundersøgelse blevet gennemført på et sygehus. Aktiviteterne på amtets sygehuse er blevet afsluttet i år 2001, og der kan forventes en strategi på sygehusområdet i starten af år 2002.

Gravide

- Der har i 1 1/2 år eksisteret et samarbejde med Aarhus jordemodercenter.
- Der er blevet dannet et netværk for jordemødre, som amtet stadig deltager i.

Aarhus Amts Sundhedsfremmeenhed har været med til at sætte initiativer i gang i en forsøgs- og udviklingsfase. Indsatsen for gravide varetages nu udelukkende af jordemodercentrene.

Udviklingsområder

Rygeafvænnning til borgere i projekt "farvel tobak"

- Tilbuddet er blevet påbegyndt i september 2001
- Tilbuddet omfatter gruppeforløb og individuel rådgivning
- I år 2001 forventer man 600 deltagere
- Gruppekurser koster 250 kr. for deltageren, den individuelle rådgivning koster 300 kr.
- Der gives ikke støtte til nikotinerstatning
- Evaluering vil ske via den nationale rygestopbase.

Succeskriterier

Der må højst være 20 km. til et center, og 1200 borgere skal deltage i aktiviteterne hvert år. Rygestopinstruktørerne har forpligtet sig til at udbyde to kurser om året, samt gennemføre 20 individuelle forløb.

Aarhus Amt har oprettet 30 lokale centre, hvor der løbende vil være aktiviteter, og Aarhus Amts Koordinerende Rygestopcenter varetager primært de koordinerende, udviklende og evaluerende funktioner. Aarhus Amts Koordinerende Rygestopcenter har indgået formaliserede aftaler med 20 apoteker, 6 almene lægepraksisser og 1 sygdomsbekæmpende forening, og kan desuden henvise borgere til et free-lancekorps på fem instruktører, der dækker 5-6 lokaliteter, hvor der endnu ikke er tilbud gennem de andre typer aftaler. Man har valgt at satse på lokale centre for at tage højde for den geografiske spredning. Alle rygestopinstruktører, som arbejder med området, har den samme grunduddannelse. Projektet er foreløbigt planlagt til at vare i tre år.

Arbejdspladser

- Tilbuddet skal begynde i starten af 2002
- Målet er at udvikle en anvendelig rygepolitik pakke til offentlige og private arbejdspladser, samt at tilbyde kurser til ansatte
- Der er uddannet rygestopinstruktører på amtslige arbejdspladser

Netværk og kommunikation

Der er uddannet 150 instruktører i Aarhus Amt. Projektkoordinatoren for rygestop til borgerne har kontakt til 40 rygestopinstruktører via de lokale rygestopcentre, og der bliver organiseret supervision for instruktørgruppen en gang årligt.

I forhold til kommunerne sker information og dialog på tobaksområdet gennem Aarhus Amts sundhedsplanlægning, herunder amtets 6 områdestyregrupper, der er inddelt geografisk. I områdestyregrupperne er repræsenteret alle kommuner i området, de praktiserende læger, sygehusene, embedslægerne og Amtets økonomi- og planlægningsafdeling samt sundhedsfremmeafdelingen.

Fremtidsperspektiver

Social ulighed er højt prioriteret i Aarhus Amt, ikke mindst fordi en række undersøgelser peger på, at mennesker med færre ressourcer har svært ved at omsætte sundhedsbudskaber til noget brugbart i deres eget hverdagsliv. Fra september 2001 er de væsentligste udfordringer i Aarhus Amt at gennemføre de to nye projekter, som er rettet mod borgere og arbejdspladser. Når de nye udviklingsområder er blevet kørt ind og forankret, udarbejdes en strategi på sygehusområdet og andre områder.

Særlige kompetencer i forhold til et nationalt samarbejde

Aarhus Amt kan bidrage til et nationalt samarbejde på især tre områder, hvor der er høstet nyttige erfaringer. En særlig kompetence kan fremhæves inden for social ulighed, hvor Aarhus Amt er en spydspids i arbejdet med storrygere uden for arbejdsmarkedet. Derudover er der i amtet gode erfaringer med at organisere borgertilbud og etablere strukturerede med lægepraksis. Et samarbejde om kvalitativ evaluering af indsatsen i apoteksregi er fra august 2001 ved at blive etableret med Fyns Amt og Sønderjyllands Amt.

Viborg Amt

Mål for tobaksindsatsen

Der er ikke formuleret overordnede politiske mål for tobaksindsatsen i Viborg Amt. Hoved MED-udvalget i Viborg Amt har udarbejdet principper som skal danne grundlag for de lokale røgpolitikker på amtet institutioner:

At pårørende, brugere og ansatte indenfor gældende regler ikke udsættes for uønsket tobaksrøg

Midler

Budget for år 2001:

Ikke budget sat

Budget for år 2002:

Det er indstillet, at der bevilges 130.000 kr. til tobaksområdet

Centrale personaleressourcer

Der er ansat en forebyggelseskonsulent, der har tobak som en del af sit arbejdsområde.

Rygeafvænning

Sygehuse

- Der er blevet tilbudt rygeafvænning på Skive Sygehus siden 1999
- Tilbuddet er for ansatte
- Tilbuddet er gratis

- 2001 Planlægning af processen på sygehusene og tilbud til ansatte
- 2002 Igangsætning af processen på sygehusene
- 2003 forankring af proces på sygehusene

Skive sygehus er foregangssygehus i Viborg Amt i udviklingen hen imod røgfrit sygehus. Sygehuset er blevet røgfrit for personalet pr. 1. januar 2001 og er ved at udvikle patientrettede rygestoptilbud. Viborg Sygehus bliver også røgfrit for ansatte pr. 1.1. 2002.

Forebyggelsessekretariatet foreslår:

- at rygestopkurser implementeres i driften af efteruddannelsesaktiviteterne for samtlige ansatte.
- at der etableres et koordinerende organ, som formidler information til udskrevne brugere af sygehusvæsenet, om hvor de kan henvende sig for at få støtte til eller påbegynde eller fortsætte en rygestopproces så tæt som muligt på sin egen bolig.

- at sygeplejeskolerne varetager efteruddannelse af sundhedspersonalet i at kunne gennemføre den patientcentrerede samtale og implementere det i grunduddannelsen af sygeplejersker.

Sundhedsplejersker

Amtet uddannede i 1994 sundhedsplejersker til rygestopinstruktører. Kompetencen anvendes i den daglige praksis, mens afholdelse af rygestopkurser har været begrænset.

Forebyggelsesafdelingen i Viborg Amt vil støtte skole-sundhedsplejersker og skolelæger i at være nøglepersoner i forbindelse med loven om røgfri folkeskoler, der trådte i kraft den 1. august 2001. Til støtte for funktionen vil Amtet bistå med netværksdannelse.

Gravide

- Tilbuddet har eksisteret siden 1996
- Tilbuddet udbydes i svangrekonsultationerne
- Tilbuddet omfatter gruppekurser og individuel rådgivning
- Deltagerantallet er ikke kendt. Der er løbende hold á 5-7 deltagere i gang.
- Tilbuddet er gratis
- Succesraten er ukendt

Jordemødrene i svangrekonsultationerne varetager selvstændigt rådgivningen af gravide i Viborg Amt. Jordemødrene bliver tilbudt at deltage i netværksmøder for rygestopinstruktører. Jordemødrene har gode erfaringer med at tilbyde motiverende samtaler forud for tilmelding til forløbet. Samtalerne er med til at sikre, at de gravide er motiverede og dukker op til konsultationerne.

Netværk og kommunikation

Forebyggelsesafdelingen har kontakt til 10 af de 35 uddannede rygestopinstruktører. Det er planen at afholde to netværksmøder om året for instruktørerne.

Kommunikationen mellem de forskellige initiativer i amtet vurderes som udmærket, og det forventes, at også kommunikationen på tværs af sygehusene vil blive udbygget. Forebyggelseskonsulenten mødes en gang årligt med frivillige fra patientforeningerne Kræftens Bekæmpelse, Hjerteforeningen og Lungeforeningen for at koordinere indsatser som f.eks. den nationale STOP-dag.

Fremtidsperspektiver

Forebyggelsessekretariatet har udarbejdet et forslag til strategi for udvikling af tilbud om støtte til rygestop til ansatte og brugere ved Viborg Amts institutioner. Forslaget er ikke politisk vedtaget.

Særlige kompetencer i forhold til et nationalt samarbejde

Viborg Amt har planer om at udvikle en række nye tobaksindsatser i de kommende år, nogle af disse retter sig mod nye arenaer og målgrupper, som der ikke foreligger udbredt erfaring med i amtet og derfor vil fordre udvikling og afprøvning af nye metoder.

Nordjyllands Amt

Mål for tobaksindsatsen

I "Det 3. sundhedspolitiske handlingsprogram 2000-2008 - en plan for forebyggelse og sundhedsfremme" er opstillet følgende overordnede mål på tobaksområdet:

Antallet af rygere skal reduceres markant
Nordjyderne - især børnene- skal kunne færdes i røgfri miljøer

Delmål for tobaksindsatsen

At øge antallet af rygestop-kurser til rygere, der er motiverede for at holde op med at ryge

At skabe røgfri miljøer særligt for små- og spædbørn

At forebygge, at unge starter med at ryge

At øge indsatsen overfor gravide

At udvikle nye metoder til rygestop

At opbygge en stadig mere finmasket henvisningsstruktur for rygestoptilbud med henblik på at gøre disse effektive og lettilgængelige for borgerne

En fortsat opbygning af et korps af rygestopinstruktører herunder specialiserede instruktører til f.eks. gravide og unge.

Midler

Der er ikke et særskilt budget for tobak med undtagelse af enkelte projektindsatser. Tobak ligger som delindsatser i andre indsatser. Indsatsen definerer om budgettet er særskilt eller inkluderet i det samlede budget.

Budget for år 2001:

32 mio. kr. i samlet budget for sundhedsfremme og forebyggelse:

Budget for år 2002:

Ikke fastlagt

Centrale personaleressourcer

2 sundhedsfremmekonsulenter, der har tobak som en del af deres arbejdsområde

2 røgkoordinatorer ansat på halvtid

20 sundhedskoordinatorer i kommunerne, der har tobak som en del af deres arbejdsområde

Rygeafvænning

Det sundhedsfremmende og forebyggende arbejde i Nordjyllands amt koordineres i de to kontorer Planlægnings- og udviklingskontoret samt i Sygesikring og Forebyggelse på amtsgården i samspil med 20 sundhedskoordinatorer i kommunerne. Arbejdet er organiseret ud fra principper om borgerdeltagelse og tværsektorielt samarbejde. I praksis indebærer dette, at Nordjyllands Amt varetager de tværgående indsatser, mens de lokale indsatser i kommunerne dækkes ind i sundhedsaftaler mellem amt og kommune. Nordjyllands Amt har indgået en sundhedsaftale med én eller flere ydelser med 26 ud af de 27 kommuner. Tobaksindsatser indgår i 21 sundhedsaftalerne. I princippet skal alle udbyde rygestoptilbud, hvilket betyder, at hvis der ikke er tilbud i én kommunen, går flere kommuner sammen om et tilbud.

Sund By

- Rygeafvænning udbydes i Sund By butikker i 21 kommuner i amtet
- Det koster 250 kr. at deltage i et rygestopkursus

Oprettelsen af Sund By butikker i de enkelte kommuner er en del af sundhedsaftalerne med flere ydelser. Indtil videre er der en butik i 21 af de 27 kommuner i Nordjyllands Amt. I alle butikker kan borgerne få tilbudt rygeafvænning af uddannede rygestopinstruktører.

Sygehuse

- Rygeafvænning er blevet tilbudt på alle syv sygehuse siden 1997
- Tilbuddet er for personale og bestemte patientgrupper og i begrænset omfang for borgere
- Tilbuddet omfatter gruppekurser og individuel rådgivning
- Prisen for at deltage varierer fra 0-250 kr.
- I år 2000 deltog omkring 2000 i tilbuddet på de 7 sygehuse i amtet
- Man forventer det samme antal deltagere i år 2001

Alle syv nordjyske sygehuse indgår i netværket af forebyggende sygehuse, mens Nordjyllands Amt er observatør og bakker op om initiativerne i netværket. Målet er at gøre sygehusene røgfri for personalet, mens særlig udsatte eller svage patienter skal have mulighed for at ryge i aflukkede lokaler.

Sygehusene tilbyder rygeafvænning for personale og udvalgte patientgrupper, tilbuddet er i begrænset omfang også for borgere. Nordjyllands Amt har indledt drøftelser med sygehusene om at udvide tilbuddet til at blive et åbent tilbud for alle patienter og borgere med begrænset brugerbetaling.

Forvaltningen og sygehusledelsen på Aalborg og Hjørring/Brønderslev sygehus har i september 2001 indgået en sundhedsfremmekontrakt. I kontrakten indgår tobak som et prioriteret indsatsområde, som indebærer, at der arbejdes hen imod røgfrit sygehus som beskrevet i retningslinierne fra Netværk af forebyggende sygehuse. Samtidig vil der være rygestoptilbud tilgængelig i de to sundhedsbutikker, som oprettes som del af sundhedsfremmekontrakterne - også for borgerne i sygehusenes naturlige optageområde.

Arbejdspladser

- Tilbud til arbejdspladser er blevet udbudt siden januar 1999
- Tilbuddet omfatter rygestoptilbud og rygepolitik

Succeskriterier: at amtet i løbet af 2001 kan have aktiviteter på 80 private virksomheder.

Medarbejderne i de to kontorer har siden januar 2001 haft kontakt med 50 private virksomheder. Dermed ligger man tidsmæssigt foran målet. Konsulenten har ikke kendskab til sundhedskoordinatorernes resultater. Man har fået uddannet et korps på 12 erfarne rygestopinstruktører til at bistå arbejdspladserne med indførelse af rygepolitik. Fra og med den 1. oktober 2001 er tobaksområdet blevet en integreret del af Center for Sundhedspladser. Der bliver ansat to nye medarbejdere på centret, der også vil komme til at beskæftige sig med tobak.

Spæd- og småbørn

- Tilbuddet har eksisteret siden 1999
- Tilbuddet er for gravide og forældre med spæd- og småbørn
- Tilbuddet omfatter individuel rådgivning og gruppekursus
- Tilbuddet er under evaluering

Succeskriterier:

hjælpe gravide til at holde op
sikre at børn ikke udsættes for passiv rygning
sikre at kvinder opretholder rygestop

Både jordemødre og sundhedsplejersker er involveret i projektet. Frederikshavn og Hjørring hører under jordemødrenes optageområde og her bliver tilbuddet udbudt på de lokale jordmodercentre, i seks andre kommuner er det de kommunale sundhedsplejersker, der tilbyder motiverede forældre hjælp til at holde op med at ryge.

Projektet forventes endeligt evalueret inden udgangen af 2001. De foreløbige resultater herfra viser, at de motiverede gravide rygere er stoppet eller stopper ved første jordmoderkonsultation, mens de øvrige er svære at motivere. En af erfaringerne er, at det er vanskeligt at opretholde hold løbende, og at der derfor skal gøres en indsats for at koble tilbuddene.

Udviklingsområder

Almen praksis

I Nordjyllands Amt forberedes et initiativ om røgfri lægepraksis for patienter og personale.

I initiativet foreslås det, at de praktiserende læger bliver uddannet til at arbejde med livsstilsændringer ved hjælp af den motiverende samtale. I det omfang lægerne ikke selv har ressourcer til egentlige samtaleforløb, vil de skulle henvise til rygestoptilbud.

Tandlæge praksis

I Nordjyllands Amt forberedes også et bredt initiativ, der har som mål at sikre røgfri miljøer i tandlægepraksis og få etableret rygestoptilbud til patienter. Foreløbig er 15 tandlæger blevet uddannet til rygestopinstruktører.

Forebyggelse af rygestart blandt børn og unge

- Indsatsen omfatter rygestoptilbud til ansatte og elever i 8.-10. klasse
- Indsatsen omfatter forebyggelse af rygestart blandt ikke-rygere

Nordjyllands Amt har søgt midler til at etablere rygestoptilbud til ansatte og elever i 8.-10. klasse med start i 2002 og har i samarbejde med STOP uddannet et korps af rygestopinstruktører til at løfte opgaven. Indsatsen overfor elever rettes både mod ikke-rygere og rygere.

Ungdomsuddannelser

- Indsatsen igangsættes i efteråret 2001
- Indsatsen omfatter rygestoptilbud, udvikling af rygepolitik og forebyggelse af rygestart blandt eleverne
- Projektet evalueres ultimo 2001.

I efteråret 2001 indledes en stor kampagne på de 24 efter- og ungdomsskoler i amtet med henblik på at sikre et røgfri miljø, nedbringe antallet af rygere og forebygge tilgangen af nye. Kampagnen omfatter et road-show, hvor teams af specielt uddannede rygestopinstruktører tager ud og tilbyder rygestopkurser til personalet og lærere samt seancer til eleverne. Kampagnen markedsføres via Go-cards, plakater og et éngangs-magasin.

Social og sundhedsuddannelserne

- Indsatsen omfatter undervisning, rygeafvænning og udvikling af rygepolitikker.

I Nordjyllands Amt er der også blevet indledt et samarbejde med social og sundhedsuddannelsen i år 2001. Et delmål er at ruste elevernes viden om sundhedsforhold af sygdomsmæssig og livskvalitets-orienteret karakter.

Et andet delmål er at skabe sunde rammer for de studerende f.eks. i form af indførelse af rygepolitikker, rygestoptilbud og undervisning i helbredsskaber ved rygning. Rygning er udbredt på uddannelsen, og man ønsker at nedbringe andelen af rygere, der udgør 50-70% af eleverne. Et hold rygestopinstruktører er blevet uddannet til at varetage opgaven.

Idræts og lokalforeninger

Undervisningsmaterialet, der er blevet udviklet til efter- og ungdomsuddannelserne vil også blive benyttet i forbindelse med en indsats på idræts- og lokalforeningerne i Nordjyllands Amt. Enkelte sundhedskoordinatorer har iværksat en indsats lokalt i kommunerne, og man vil i amtet tage afsæt i erfaringerne herfra.

Markedsføring

I Nordjyllands Amt benytter alle aktører på tobaksområdet sig af en bred vifte af medier i markedsføringen af tobaksindsatserne. Man bruger annoncer, messer, kampagner, konkurrencer, spots, foldere og Nordjyllands Amt har en aftale med TV-Nord om at sende sundhedsprogrammet "ha det godt". De to kontorer i forvaltningen har ikke et særskilt markedsføringsbudget for tobaksområdet. Nordjyllands Amtet har en hjemmeside, derudover har sundhedskoordinatorerne i kommunerne deres egen interne hjemmeside, hvor de udveksler information og erfaringer med hinanden.

Netværk og kommunikation

Der er jævnligt kontakt til de fleste af de 350 uddannede rygestopinstruktører, og kontakten vurderes fra amtets side som særdeles god. En undersøgelse af rygestopinstruktørernes aktivitetsniveau viser, at de mest aktive rygestopinstruktører, er de instruktører, der jævnligt bliver brugt. En gang om året afholdes en opfølgingsdag for alle rygestopinstruktører, hvor man tilføjer dem ny viden og evaluerer indsatsen.

Medarbejderne i Planlægnings- og udviklingsafdelingen afholder jævnligt erfaringsudvekslingsmøder for alle samarbejdspartnere: sundhedskoordinatorer, praktiserende læger, sygehuse, instruktører, sundhedplejersker og jordemødre. Planlægnings og udviklingsafdelingen trækker derudover på Center for klinisk epidemiologi, der har en konsulentfunktion for Nordjyllands Amt.

Fremtidsperspektiver

I Nordjyllands Amt bliver de nuværende indsatsområder fortsat, og der er i forvaltningen fokus på at etablere en finmasket henvisningsstruktur mellem de forskellige regier, sådan at borgerne altid kan blive henvist til et tilgængeligt tilbud. Samtidig er der iværksat initiativer med henblik på at skabe røgfri miljøer og forebygge tilgangen af nye rygere blandt børn og unge.

Særlige kompetencer i forhold til et nationalt samarbejde

Nordjyllands Amt har opbygget en særlig kompetence indenfor sundhedsplanlægning og indgåelse af samarbejdsaftaler med kommunerne, som andre amter vil kunne lade sig inspirere af. Man har også kompetencer i forhold til at udvikle rygestoptilbud til unge. Der henvises til delrapporten for rygning, som er udarbejdet i forbindelse med det 3. Sundhedspolitiske Handlingsprogram 2000-2008. Delrapporten kan fås ved henvendelse til amtet.

Københavns Kommune

Mål for tobaksindsatsen

I Folkesundhedsplanen for Københavns Kommune 2000-2004 opstilles følgende overordnede mål for tobaksindsatsen:

Antallet af rygere i København skal reduceres markant. Det skal være muligt for københavnere især for børn at færdes i røgfri miljøer.

Indsatsmål

Alle der ønsker at holde op med at ryge, skal have adgang til støtte til rygeophør- det gælder både for kommunens borgere og ansatte

Tilgangen af nye rygere blandt børn og unge skal reduceres mest muligt.

Det skal være muligt for københavnere- og især- børn at færdes i røgfri miljøer

Der skal udvikles særlige tilbud om rygeafvænning til personale, der arbejder med børn.

Midler

Budget for år 2001:

4.072. 970 kr.

Budget for år 2002:

ikke fastlagt.

Centrale personaleressourcer

5 ansatte på Center for Rygeafvænning

1 ansat på Center for Sunde Arbejdspladser

1 sundhedskonsulent på Børn og Unge området med fokus på tobak, alkohol og stoffer

14 rådgivere tilknyttet Københavns STOP-Linie

Rygeafvænning

Center for Rygeafvænning er en driftsenhed under Københavns Kommunes Sundhedsforvaltning. Rygeafvænning i grupper tilbydes på Center for Rygeafvænning, på arbejdspladser i samarbejde med Center for Sunde Arbejdspladser samt i ni lokale Sund By enheder. Sund By er forebyggelses- og sundhedsfremme enheder, som er placeret i ni af de 15 københavnske bydele.

- Center for Rygeafvænning har eksisteret siden 1996
- Centrets målgrupper er borgere, patienter og gravide i Københavns Kommune
- Tilbuddene omfatter rygestopkurser, individuel rådgivning, telefonrådgivning, vedligeholdelsestilbud til ex-rygere og hjælp-til selvhjælps materiale.
- Alle rådgivningstilbud er gratis for københavnere.
- Det forventes, at der afholdes 70 kurser sammenlagt af begge typer lokalt i bydelene i 2001

- Centret forventer at rådgive 60 gravide i år 2001
- Centret forventer at rådgive 200 lægehenviste patienter i år 2001
- Centret forventer, at 200 københavnere bestiller en rygestoppakke

Kurser

- Centret forventer at afholde 50 rygestopkurser i år 2001
- Kursister får tilbudt et værdibevis på 100 kr. til nikotinerstatning til en uges forbrug
- Succesraten er 22% efter et år
- Centret forventer, at 375 deltager i inspiration til rygestop i år 2001

Rygestopkurserne udbydes som et basistilbud, der kan tilpasses bestemte målgrupper. For eksempel har man tilbudt kurser med fokus på kost og vægtøgning.

Derudover tilbyder centret éngangsmøder i form af tilbuddet 2 timers inspiration til rygestop. Centret har oplevet en nedgang i antallet af deltagere på dette tilbud fra år 2000 til 2001. Det antages at en styrket markedsføring og bedre henvisningsmuligheder til tilbudet vil øge efterspørgslen efter korte kurser.

Begge typer tilbud udbydes på Center for Rygeafvænning og lokalt i bydelene i samarbejde med Sund By. Centret varetager kursustilmelding og administration, mens lokal Sund By lægger lokaler til.

Sygehuse

I Københavns- og Frederiksberg Kommune er sygehusvæsenet organiseret i Hovedstadens Sygehusvæsen, som selvstændigt varetager sygehusopgaven. Rygeafvænningsaktiviteter i H:S og på de enkelte sygehuse og sygehusafdelinger er derfor ikke direkte en del af Københavns Kommunes forebyggelsesaktiviteter på tobaksområdet.

- Der tilbydes gratis rygeafvænning til de ansatte på alle hospitaler i H:S
- Der tilbydes rygeafvænning til patienter på Bispebjerg-, Hvidovre Hospital og Rigshospitalet
- Rygeafvænning tilbydes i form af gruppekurser og individuel rådgivning
- På Rigshospitalet blev der i år 2000 gennemført rygeafvænning på 9-10 hold
- På de øvrige hospitaler er deltagerantallet ikke gjort op
- Der tilbydes nikotinerstatning i varierende udstrækning.
- Evaluering af tilbuddene sker alle steder via den nationale rygestopbase

Rygeafvænningsen koordineres i selvstændige enheder på de enkelte hospitaler. Derudover afholder uddannede rygestopinstruktører rygestopkurser i forskellige sygehusafdelinger.

På Amager Hospital er der pr. 1. oktober 2001 blevet ansat en rygestopkoordinator, der skal systematisere og sørge for evaluering af indsatsen. På Rigshospitalet koordineres rygeafvænningsen i en rygestopenhed i allergiklinikken, hvor der er ansat tre rygestopinstruktører til at afholde rygestopkurser.

Gravide

- Center for Rygeafvænning har tilbudt rygeafvænning til gravide siden 1996
- Tilbuddet er for gravide og kvinder i fertilitetsbehandling

- Tilbuddet omfatter individuel rådgivning
- Centret forventer at rådgive 60 gravide i 2001
- Tilbuddet er gratis

Erfaringerne med tilbuddet er positive. De gravide er motiverede, og centrets evalueringsskemaer viser en stor tilfredshed med tilbuddet.

Almen praksis

Center for Rygeafvænning modtager patienter henvist fra praktiserende læger til rygeafvænning. Det er centrets erfaring, at lægerne er positivt indstillede, men at det er nødvendigt med en tilbagevendende kontakt for at minde dem om tilbuddets eksistens. Som en ny service vil centret fremover udsende en årlig opgørelse over patienternes rygestopforløb til hver læge.

Rygestopinstruktør uddannelsen

Centret uddanner sundhedspersonale til rygestopinstruktører på et tredages kursus. Kurset svarer til den rygestopinstruktøruddannelse STOP-samarbejdet udbyder. Siden Centrets etablering i 1996 er 420 rygestopinstruktører uddannet, hvoraf ca. 135 er aktive. Centret tilbyder instruktørerne efteruddannelse og inspirationseftermiddage.

Arbejdspladser

- Tilbuddet har eksisteret siden foråret 1997
- Tilbuddet omfatter hjælp til indførelse af rygepolitik, rygestopkurser, inspiration til rygestop, foredrag og informationsmøder.
- Målgrupperne er offentlige og private arbejdspladser i kommunen
- I år 2000 blev der afholdt 33 rygestopkurser og 2 inspiration til rygestop kurser for offentlige og private arbejdspladser
- I år 2001 forventer man at afholde 35 rygestopkurser og 4 inspiration til rygestop kurser.
- Arbejdspladser betaler 5000 kr. for et rygestopkursus for 12 deltagere
- Ansatte på kommunale arbejdspladser får tilbudt et værdibevis på nikotinerstatning til en uges forbrug
- Succesraten er ikke gjort op.

Succeskriterier: At der bliver etableret kontakt til 1000 storrygere, hvor målet er, at de enten holder op med at ryge, reducerer deres forbrug eller bliver yderligere motiveret for at holde op.

Tilbuddene til arbejdspladser udvikles i et samarbejde mellem Center for Rygeafvænning og Center for Sunde Arbejdspladser, mens selve koordineringen varetages af en konsulent på Center for Sunde Arbejdspladser. Indsatserne er opdelt i motivationsskabende aktiviteter, rygestoptilbud og rygepolitik.

Erfaringen med at tilbyde rygestoptilbud er, at mange virksomheder oplever det som relevant at beskæftige sig med røg, fordi det er tæt forbundet med arbejdsmiljøet. Med hensyn til rygepolitik, er det planen at videreudvikle konceptet og få uddannet flere instruktører til at arbejde med området.

Bydelsindsatser

Center for Rygeafvænning samarbejder også med Sund By enhederne om lokale rygestopkampagner i de enkelte bydele. Målet er at nå ud til flere borgere og skabe kontakt til især de svagere grupper. Den første kampagne på Indre Nørrebro i årene 1999-2000 har fungeret som et modelprojekt, og erfaringerne herfra danner grundlag for indsatser i de øvrige bydele. I foråret 2001 startede en kampagne i Sund By Nord. Bydelskampagnerne omfatter blandt andet en rundringning á 3 gange over 1 år til lokale borgere. Den direkte telefonkontakt har dels været en undersøgelse af rygevanerne og en anledning til at skabe en dialog med rygerne. En evaluering af udringningerne på Indre Nørrebro viser, at folk er positivt indstillede overfor denne type samtale. Kun 5% har afvist at deltage. Socialt udsatte udgjorde 1/3 af interviewpersonerne, hvilket centret betragter som en succes. Fortsættelsen af bydelskampagnerne forventes på sigt at give en bred kontaktflade til denne gruppe.

Københavns STOP-Linie

- Telefonrådgivningen har eksisteret siden efteråret 1999
- Linien er landsdækkende
- Rådgivningen har åbent 24 timer om ugen
- Tilbuddet er gratis
- Tilbuddet er for alle rygere med storrygere som kernemålgruppe
- I år 2000 rådgav STOP-linien 2500 danskere heraf 20% københavnere.
- Forventningen er, at telefonrådgivningen i år 2001 rådgiver 3.500 rygere

Telefonrådgivningen blev i et samarbejde med STOP-samarbejdspartnerne etableret i oktober 1999 som et gratis landsdækkende rådgivningstilbud for alle rygere, herunder særligt storrygere, der overvejer deres rygevaner. Siden januar 2001 har linien også besvaret spørgsmål på hjemmesiden www.drSTOP, som er etableret af STOP-samarbejdet.

Forebyggelse af rygestart blandt børn og unge

- Tilbuddet er igangsat i 2000
- Tilbuddet omfatter informationsmøder, undervisning og rygestopkurser
- Tilbuddet er for elever på gymnasier og unge i ungdomsklubber
- Målgruppen er rygere og ikke-rygere
- I år 2001 forventer man at give et tilbud til 2 gymnasier og en teknisk skole

I år 2001 har Center for Rygeafvænning i samarbejde med en lokal Sund By enhed igangsat en indsats overfor gymnasier i kommunen med henblik på at tilbyde undervisning på informationsmøder og rygeafvænning til eleverne. Målet på sigt er, at Sund By enhederne får en lokal tilbagevendende kontakt med alle gymnasier i kommunen.

Udviklingsområder

Etniske grupper

I Københavns Kommune bor omkring 70.000 indvandrere og efterkommere af indvandrere. Man ved kun meget lidt om denne gruppers rygevaner, og der er behov for at udvikle metoder og tilbud til målgruppen.

Netværk og kommunikation

Center for Rygeafvænning har jævnligt kontakt til ca. 135 af instruktørkorpset. Man samarbejder også løbende med Center for Sunde Arbejdspladser og afholder regelmæssigt møder med Sund By, som man gennemfører indsatser og projekter med. Andre vigtige samarbejdspartnere er patientforeningerne og Center for Forebyggelse, som man ligeledes har jævnlig kontakt og samarbejde med. Centret indgår også i en regional netværksgruppe for amter og kommuner på Sjælland.

Fremtidsperspektiver

I overensstemmelse med Københavns Kommunes målsætninger på tobaksområdet, vil der i de kommende år fortsat blive arbejdet på at reducere antallet af rygere i København og på at sikre, at alle der ønsker at holde op med at ryge får adgang til støtte til rygeophør – det gælder både for kommunens borgere og ansatte. Målsætningen er også at gøre det muligt for københavnere heriblandt især børn at færdes i røgfri miljøer og begrænse tilgangen af nye rygere.

Et andet prioriteret område fremover er at etablere kontakt og skabe en dialog med socialt udsatte og etniske grupper og skabe tilbud til disse grupper. Der er fortsat brug for en styrket indsats med et bredt spektrum af virkemidler i form af information, rådgivning og støtte på såvel individuelt niveau som på gruppe og socialt niveau.

Særlige kompetencer i forhold til et nationalt samarbejde

Center for Rygeafvænning har gennem en årrække opbygget ekspertise inden for udvikling, implementering og gennemførelse af rygeafvænningsindsatser. Centret har ligeledes omfattende erfaring med at undervise, supervisere og afvikle kurser og temadage om rygeafvænning for sundhedspersonale. Vekselvirkningen mellem teori og praksis har været vækstlaget for en varieret metodeudvikling på området. Centret kan på nationalt plan derfor blandt andet bidrage med viden om og erfaringer med forskellige rygestop-tilbud og uddannelse af sundhedspersonale til at gennemføre rygeafvænning. Andre kompetencer omfatter telefonrådgivning, bydelsindsatser og kampagnetiltag.

Frederiksberg Kommune

Mål for tobaksindsatsen

I Frederiksberg Kommunes Forslag til Sundhedsplan 2001-2005 opstilles følgende målsætninger for indsatsen:

- Et røgfrit Frederiksberg for ikke rygere, primært børn
- Reducere passiv rygning ved at fremme røgfri kulturer i alle miljøer
- Reducere antallet af nye rygere
- Reducere antallet af rygere

Midler

Budget for år 2001
325.000 kr. eksklusiv løn.

Budget for år 2002:

Der indstilles, at der bevilliges 225.000 kr.

Centrale personaleressourcer

Frederiksberg Kommunes forebyggelseskonsulent bruger 5-10% af arbejdstiden på tobaksområdet.

Rygeafvænning

Frederiksberg Kommunes indsats på tobaksområdet er organiseret i et treårigt projekt, som forventes forlænget med et år.

Sygehuse

- Tilbuddet har eksisteret siden januar 1999
- Målgrupperne er patienter, gravide, personale og borgere
- Tilbuddet omfatter gruppeforløb, individuel rådgivning, henvendelser i åbningstiden, samt inspirationsaftener og månedlige caféaftener.
- I år 2000 deltog 230 personer i gruppeforløb og 18 personer har gennemgået individuelle forløb; i åbningstiden har der været 571 telefonkontakter og 51 personlige henvendelser
- I år 2001 forventer man, at deltagerantallet falder både for gruppeforløb og individuelle rådgivninger.
- Tilbuddet er gratis
- Der gives ikke støtte til nikotinerstatning
- Succesraten efter et år ligger på mellem 18 og 20%.

Succeskriterier: at 20 % stadig er røgfri efter et år.

Der var i starten stor tilslutning til rygestopkurserne, som følge af et ophobet behov for rygeafvænning, men der er sket en svag afmatning i antallet af henvendelser. Der peges på et behov for at udvikle flere metoder til at motivere rygere til et rygestop.

Et særligt udviklingsområde i projektet har været de gravide. Der ligger en vigtig opgave i at øge jordemødres og sundhedsplejerskers kompetence i og muligheder for at kunne føre motiverende samtaler.

Udviklingsområder

Frederiksberg Kommunes forslag til sundhedsplan indeholder en række anbefalinger på tobaksområdet. Hvis forslaget vedtages i november 2001 og anbefalingerne føres ud i livet, bliver følgende udviklingsområder aktuelle.

Gravide

- Fortsat udvikling af særlige rygestoptilbud til gravide
- Kurser i motiverende samtaler for jordemødre og sundhedsplejersker

Arbejdspladser

- Tilbud om rygestop til offentlige og private arbejdspladser
- Tilbud om konsulentbistand til at indføre rygepolitik

Frederiksberg Kommune har endnu ikke erfaringer med rygeafvænnning på arbejdspladser, og det vil i givet fald blive et af de mest væsentlige udviklingsområder fremover. I Frederiksberg Kommune findes der mange små arbejdspladser, og det anses for vigtigt at lære af andre amters erfaringer med hensyn til at fremme motivationen for at beskæftige sig med tobak blandt disse arbejdspladser.

Forebyggelse af rygestart blandt børn og unge

- Rygepolitik på skoler
- Ung-til-ung formidling

Forebyggelse af rygestart anses for at være et af de meget vigtige områder i kommunen, hvor der dog endnu ikke er udviklet særlige initiativer. Det vurderes, at Frederiksberg Kommune vil kunne have gavn af at sparre med andre kommuner og amter om udvikling af metoder på området, herunder i uddannelse af de unge og interaktiv brug af internettet.

Netværk og tværgående kommunikation

Der er i alt uddannet 19 rygestopinstruktører i Frederiksberg Kommune, hvoraf 18 er aktive. Der er kontakt til alle rygestopinstruktører, som arbejder på rygestopklinikken på Frederiksberg Hospital. Den tværgående kommunikation mellem de forskellige initiativer i kommunen forløber uden problemer.

Fremtidsperspektiver

At gennemføre forankringen af det nuværende tilbud på Rygestopklinikken er den vigtigste ændring, Frederiksberg Kommune står over for i den kommende tid. Sundhedsplanens vedtagelse i november 2001 har betydning for Rygestopklinikken overgang til drift, samt for hvor mange af de andre forslag på tobaksområdet, der kommer i stand.

Særlige kompetencer i forhold til et nationalt samarbejde

I Frederiksberg Kommune har man erfaringer fra samarbejdet med rygestopklinikken på Frederiksberg Hospital, som andre amter kan have gavn af.